

Opinnäytetyö (YAMK)

Sosiaali- ja terveysala, erityissosiaaliohjaus

2025

Kristiina Helenius

Lastensuojelun osaamisen vahvistaminen

– Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön
käsikirja

Opinnäytetyö YAMK | Tiivistelmä

Turun ammattikorkeakoulu

Sosiaali- ja terveysala, erityissosiaaliohjaus

2025 | 48 sivua, 3 liitesivua

Kristiina Helenius

Lastensuojelun osaamisen vahvistaminen

- Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja

Opinnäytetyöni tavoitteena oli käsikirjoittaa hyödyllinen ja ajanmukainen kuntoutustyön käsikirja Perhekuntoutuskeskus Lausteen sijaishuollon lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten hyödynnettäväksi. Kehittämishankkeeni tukena toimi Perhekuntoutuskeskus Lausteelta koottu moniammatillinen hanketyöryhmä.

Lastensuojelun sijaishuollon osaamisen kehittäminen on välttämätöntä, jotta voimme turvata haavoittuvassa asemassa olevien lasten hyvinvoinnin sekä kasvun ja kehityksen. Sijaishuollossa työskentelevät ammattilaiset kohtaavat vaativissa elämäntilanteissa eläviä lapsia ja perheitä, joka edellyttää syvällistä ymmärrystä kiintymyssuhteista, lasten traumakokemuksista ja yksilöllisistä tarpeista. Meidän tulee vahvistaa ammattilaisten osaamista varmistaaksemme lastensuojelun tarjoaman laadukkaan ja vaikuttavan hoidon ja kasvatuksen. Moniammatillinen yhteistyö, tiedolla johtaminen ja erilaiset täydenniskoulutukset vahvistavat osaamista ja samalla tuetaan työntekijöiden jaksamista ja kykyä vastata työn muuttuviin haasteisiin. Kehittämishankkeessa tuotettu kuntoutustyön käsikirja vahvistaa osaltaan tätä vaadittavaa osaamista.

Perhekuntoutuskeskus Lausteelta koottu moniammatillinen hanketyöryhmä kokoontui säännöllisesti, yhteensä 14 kertaa syksyn 2021 ja vuoden 2022 aikana. Hanketyöryhmässä tarkasteltiin yhdessä kehittämishankkeeni avainkysymyksiä ja käsikirjan sisältöä. Johtopäätöksenä voidaan todeta, että kehittämishankkeeni vastaa olemassa olevaan tarpeeseen. Tiedon lisääminen on välttämätöntä, jotta tulevaisuudessa lastensuojelun sijaishuollossa kyetään vastaamaan sen kaikkiin tarpeisiin.

Asiasanat: lastensuojelu, sijaishuolto, laitoshuolto, vaikuttavuus, terapeuttisuus, ammatillinen osaaminen

Kristiina Helenius, Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja

Master's Thesis | Abstract

Turku University of Applied Sciences

Social Services and Health Care | Special social guidance

2025 | 48 pages, 3 pages in appendices

Kristiina Helenius

Strengthening of child protection skills

-Residential childcare rehabilitation work manual

The aim of this thesis is to produce a handbook that is useful and up to date for professionals working in rehabilitative substitute care in child welfare, to be used by the employees of the Family Rehabilitation Center Lauste. My development project was supported by a multidisciplinary project team compiled from Lauste Family Rehabilitation Center.

Strengthening expertise in substitute care in child welfare is essential to ensure the well-being, growth, and development of children in vulnerable situations. Professionals working in substitute care encounter children and families in challenging life situations, requiring deep understanding of attachment relationships, children's experiences of trauma, and individual needs. We must strengthen professional expertise to ensure high-quality and effective care and upbringing in child welfare. Multidisciplinary cooperation, knowledge-based management, and various continuing education opportunities strengthen expertise and at the same time support employees' resilience and ability to respond to the changing demands of the work. The handbook produced in this development project supports the building of this essential competence.

The multiprofessional team from Family Rehabilitation Centre Lauste gathered regularly for 14 times between autumn 2021 through year 2022. The team viewed the key issues of my thesis and the contents of the manual. As a conclusion, it can be noted that my development project meets existing needs and also increasing knowledge is necessary for residential childcare to meet all future needs.

Keywords:

Childcare, Residential Childcare, Foster care, Therapeutical, Effectiveness, Professional competence

Kristiina Helenius, Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja

Sisältö

Käytetyt lyhenteet tai sanasto	6
1 JOHDANTO	7
2 LAPSI LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA	10
2.1 Suomalainen lastensuojelun sijaishuolto	10
2.2 Kuntoutustyö sijaishuollossa	11
2.3 Systemisyys lastensuojelussa	13
2.4 Suhdeperustainen työ	14
2.5 Lapsen ja perheen osallistaminen	17
3 OSAAMISEN KEHITTÄMINEN LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA	20
3.1 Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän työskentely	20
3.2 Ammatillisen osaamisen vahvistaminen	21
3.3 Osaamisen johtaminen	24
4 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE	26
5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS	28
5.1 Hankeorganisaatio	28
5.2 Kehittämishankkeen aikataulu	29
6 KEHITTÄMISMENETELMÄT	33
6.1 Tiedolla johtaminen	33
6.2 Kirjallisuuskatsaus	34
6.3 Hanketyöryhmän työskentely	36
7 SIJAISHUOLLON KUNTOUTUSTYÖN KÄSIKIRJA	37
8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS	39
9 POHDINTA	42
LÄHTEET	44

Kuvat

Kuva 1. Huostaanotettujen lasten määrä.	8
Kuva 2. Kirjallisuuskatsausta ohjaavat kysymykset	34

Taulukot

Taulukko 1 Kehittämistyön prosessi (mukailen Salonen 2013, 16–19).	32
--	----

Liitteet

Liite 1. Sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan sisällysluettelo.

Liite 2. Lastensuojelun osaamisen vahvistaminen – Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja

Käytetyt lyhenteet tai sanasto

Tässä opinnäytetyöraportissa voisimme käyttää yhtä hyvin määritettä nuori kuin lapsi, mutta tulen kuitenkin yleisimmin puhumaan lapsesta, tarkoittaen tällä määritteellä siis alle 18-vuotiasta.

YLE Yleisradio Oy

THL Terveyden- ja hyvinvoinnin laitos

LSL Lastensuojelulaki

LOS Lapsen oikeuksien sopimus

LAPE Lapsi- ja perhepalvelujen muutosohjelma

LSKL Lastensuojelun keskusliitto

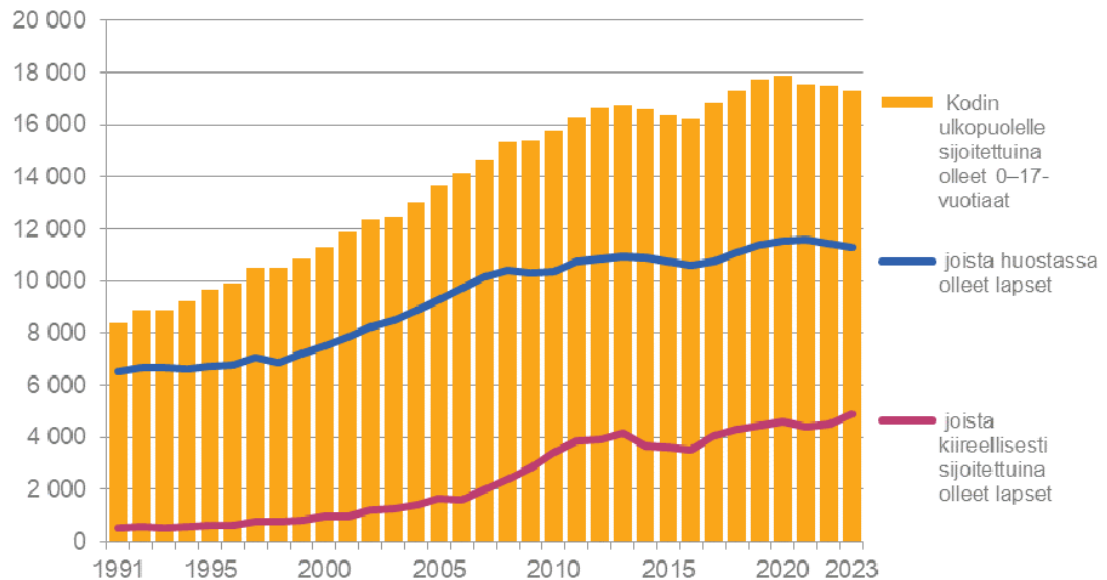
STM Sosiaali- ja terveysministeriö

1 JOHDANTO

Lastensuojelu on saanut jo pitkään laajaa mediahuomiota ja sijaishuollon epäkohtia on nostettu esiin tasaisesti. On puhuttu mm. väkivallan uhasta (YLE 28.5.2021), puutteellisista rajoitustoimenpiteiden kirjauksista (YLE 27.9.2021) sekä lasten oikeuksien polkemisesta ja muista epäkohdista (YLE 9.10.2019). On selvää, että tämän kaltaiset uutiset kertovat paitsi siitä, että sijaishuollon työskentely on entistä vaativampaa myös siitä, että osaamista kaivataan kipeästi lisää.

Sijaishuollon piirissä olevat lapset ja nuoret tunnistetaan yhteiskunnassa erityisen haavoittuvaksi ryhmäksi ja kiistatta sijaishuollon lastensuojelutyö on ammattilaisille vaativa tehtävä. Lastensuojelulaissa sijaishuoltoa koskevissa yleisissä säännöksissä todetaan, että henkilöstön koulutuksen, kokemuksen ja lukumäärän tulee olla riittävä lasten palvelujen tarpeeseen ja sijoitettujen lasten lukumäärään nähden. (Räty 2019, 545). Osaavan henkilökunnan rekrytointi on haasteellista sijaishuollon kentässä. Viime vuosina lastensuojelun laitoshuoltoakin on koskettanut yleinen sote-kentän työntekijäpula. Samaan aikaan sijaishuollon tarve on pysynyt suurena. Vuonna 2024 huostassa olleiden lasten määrä Suomessa oli 11 300. Uusia huostaanottoja tehtiin vuoden 2024 aikana yhteensä 1800 ja kiireellisesti sijoitettuna oli kaiken kaikkiaan 4900 lasta (THL 2025.) Edellä mainitut määrät ovat viime vuosien aikana pysyneet melko samalla tasolla.

Seuraavassa kuviossa on kuvattuna kodin ulkopuolelle sijoitettuna olleet lapset sekä heistä huostaanotetut ja kiireellisesti sijoitettuna olleet lapset vuosina 1991–2023*. THL Tilastoraportti 19/2024, 2.5.2024.

*Sama lapsi voi sisältyä sekä kiireellisiin sijoituksiin että huostassa olleiden lukumääriin. Tiedot on poimittavissa Sotkanet-indikaattoreista 191, 1077 ja 1078.

Kuva 1. Huostaanotettujen lasten määrä.

Kuva 1 osoittaa, että pitkällä aikavälillä tarkasteltuna kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten määrä on kasvanut lähes kymmenellä tuhannella viimeisen kolmenkymmenen vuoden aikana. Tässä raportissa ei ole tarkoituksenmukaista lähteä avaamaan syitä tälle kasvulle, mutta on ilmeistä, että sijaishuollon piirissä olevien lasten kanssa työskentelee valtava määrä ammattilaisia ja heidän osaamisensa kehittäminen tulee nähdä ensiarvoisen tärkeänä ja siihen tulee panostaa.

Perhekuntoutuskeskus Lauste valikoitui luontevasti yhteistyökumppaniksi tässä kehittämishankkeessa. Kehittämishankkeen alkaessa olin työskennellyt jo vuosia esihenkilöasemassa ja kehittämistehtävissä Lausteella. Näin ollen organisaatio ja sen tarpeet olivat itselleni tuttuja ja tiedossa. Tämä loi erinomaisen pohjan kehittämishankkeelleni. Perhekuntoutuskeskus Lauste kehittää koko ajan palvelujaan, työtapojaan ja osaamistaan yhteistyössä asiakkaiden, kouluttajien ja muiden palveluntuottajien kanssa. Lapsen etu on olla osa turvallista ja pysyvää yhteisöä. Lausteella tuota etua puolustetaan jokaisen lapsen kohdalla. Jatkuvasti kehittyvillä palveluilla Lausteella saadaan aikaan enemmän lasten ja perheiden kuntoutuksessa. (lauste.fi.)

Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja tukee omalta osaltaan tukemaan Lausteella toteuttavaa kuntoutustyötä.

Sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan kehittämishanketta varten Perhekuntoutuskeskus Lausteelta koottiin moniammatillinen hanketyöryhmä, joka koostui lopulta 12 ammattilaisesta. Hanketyöryhmä kokoontui yhteensä 14 kertaa syksyn 2021 ja vuoden 2022 aikana. Hanketyöryhmään kuului lisäksi sosiaalityöntekijä/psykoterapeutti, neljä sosionomia, kaksi yhteisöpedagogia, kaksi sairaanhoitajaa, toimintaterapeutti sekä kasvatustieteen kandidaatti. Ryhmä kokoontui keskimäärin kerran kuukaudessa pois lukien vuoden 2022 kesäkuukaudet.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli käsikirjoittaa hyödyllinen ja ajanmukainen kokonaisuus Lausteen sijaishuollon lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten hyödynnettäväksi ja osaksi uusien työntekijöiden perehdytysprosessia. Kuntoutustyön käsikirja tullaan tuottamaan sekä sähköiseen että niteen muotoon ja sen omistaa Perhekuntoutuskeskus Lauste. Näkemykseni mukaan ajankohtaisen tiedon lisääminen ja työpaikoilla kattavaan perehdyttämiseen panostaminen lisäävät myös ammattilaisten kiinnostusta sijaishuoltoa kohtaan. Meidän ammattilaisten tehtävä on tehdä näkyväksi merkityksellinen työ lastensuojelussa. Osaamisen vahvistamisen lisäksi meidän tulee herättää mielenkiintoa työn monipuolisuutta kohtaan sekä vähentää alalla vallitsevaa stigmaa.

2 LAPSI LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

Lastensuojelussa puhutaan tänä päivänä runsaasti suhdekeskeisyydestä ja tämä itsessään on pakottanut myös sijaishuollon lastensuojelun reagoimaan ja tekemään tarvittavia muutoksia lastensuojelutyössä. Sijaishuollon työ on kiistatta vahvasti suhdeperustaista. Sijoitetut lapset ovat kohdanneet elämässään traumaattisia tapahtumia, jonka vuoksi vaikuttavan sijaishuollon työskentelyn lähtökohtana tulee olla terapeuttisuus, lapsen kokemuksiin vastaaminen ja kokemusten käsittely, sekä muutostyöskentely siten, että pysyviltä vaurioilta vältyttäisiin.

2.1 Suomalainen lastensuojelun sijaishuolto

Huostaanotetut ja sijoitetut lapset eivät elä vain laitoksissa, vaan osallisina toimijoina tässä maailmassa, yhteiskunnassa ja ajassa. Lastensuojelulain (LSL) tarkoitus on turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (1§). Lastensuojelulaki määrittää, että lastensuojelun on turvattava lapsen hyvä hoito ja kasvatus, lapsen ikään ja kehitystasoon tarpeellinen valvonta ja huolenpito sekä lapsen oikeus tasapainoiseen kehitykseen ja hyvinvointiin.

Kansainväliset sopimukset, kuten YK:n lapsen oikeuksien sopimus ja ihmisoikeussopimus sekä Suomen perustuslaki määrittävät jokaisen lapsen perusoikeuksia, niin myös sijaishuollossa elävän lapsen. Perusoikeuksiin kuuluu, että lapsen hyvinvointi ja yksilöllinen kasvu, hoito ja huolenpito turvataan. Lapsi on yhdenvertainen suhteessa muihin ja hänellä on oikeus tasa-arvoiseen kohteluun. Yhdenvertaisuus tarkoittaa, että kaikki ihmiset ovat samanarvoisia.

Lapsen sijaishuollolla tarkoitetaan huostaanotetun, kiireellisesti sijoitetun tai lastensuojelulain 83 §:ssä tarkoitetun väliaikaisen määräyksen nojalla sijoitetun lapsen hoidon ja kasvatuksen järjestämistä kodin ulkopuolella (LSL). Lapsen oikeudet tulee toteutua ja sijaishuollon laadun ja sisällön tulee olla lain mukaista. Lapsen sijaishuollossa saama hoito ja kasvatus sisältävät lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Lisäksi sijaishuollon aikana on tärkeää työskennellä myös lapsen vanhempien, mahdollisten sisarusten ja muun lähiverkoston kanssa. Onnistumisen edellytyksenä ja lähtökohtana pidetään yhteistyötä lapsen ja perheen kanssa.

Perhekuntoutuskeskus Lausteen Hyvän kohtelun suunnitelmassa (2023) todetaan, että lapsella on oikeus osallisuuteen ja vaikuttamiseen kehitystään vastaavalla tavalla. Lapsella tulee olla mahdollisuus osallistua ja vaikuttaa oman sijaishuollon yksikkönsä asioihin sekä omiin asioihinsa ikätasonsa mukaan. Sijaishuollossa lapsen itsenäinen puhevalta alkaa 12-vuotiaana. Silloin lapsi voi tehdä valituksen itseään koskevasta päätöksestä tai vaatia itselleen tarvitsemaansa palvelua. Lapsella on oikeus suojeluun. Ohjaajat suojelevat lapsia erilaisilta terveyttä ja kehitystä vaarantavilta asioilta ja teoilta, kuten väkivallalta tai päihteiltä tai lapsen omalta haitalliselta käytökseltä.

Lapsella on oikeus elämään, henkilökohtaiseen vapauteen, koskemattomuuteen ja turvallisuuteen. Jokainen lapsi päättää, milloin ja miten häneen saa koskea. Meidän aikuisten vastuulla on huolehtia siitä, että jokaisella sijaishuollossa olevalla lapsella on turvallinen ympäristö ja hänen hoito- ja kuntoutuksensa voidaan toteuttaa tavoitteiden mukaisesti sijaishuollon arjessa. Joskus ohjaajien täytyy kuitenkin kiinnipitotilanteessa puuttua lapsen koskemattomuuteen. Tällöin ohjaajan vastuulla on kirjata viipymättä lastensuojelulain määrittämä rajoitustoimenpiteen päätös. (Lauste 2023).

On eittämättä selvää, että sijaishuollon lastensuojelutyö vaatii työntekijältä monipuolista osaamista. Työ vaatii jatkuvaa itsensä kehittämistä ja täydennyskoulutusten lisäksi halua itsenäiseen tiedonkeruuseen ja asioiden selvittämiseen. Tässä työssä ei voi koskaan tulla niin sanotusti valmiiksi ammattilaiseksi, vaan jatkuva uuden oppiminen on välttämätöntä. Tähän tarpeeseen omalta osaltaan vastaa jatkossa Perhekuntoutuskeskus Lausteella sijaishuollon kuntoutustyötä käsittelevä käsikirja.

2.2 Kuntoutustyö sijaishuollossa

Suomessa lastensuojelun kuntoutustyö muodostuu moniammatillisesta ja asiakaslähtöisestä palvelujärjestelmästä, jossa tavoitteena on tukea lapsen kasvua, kehitystä ja hyvinvointia kokonaisvaltaisesti. Erityisesti asenteissa ja toimintakulttuurissa on siirrytty yhä enemmän kasvatuksesta palveluun ja asiakkuuden vahvistamiseen (Tanskanen, 2019, 2). Kuntoutustyössä korostuvat rakenteiden ja arviointimenetelmien kehittäminen sekä työntekijöiden käytännön valmiuksien vahvistaminen. (Aaltio ym., 2023, 14–15).

Lasten tilanteen arvioinnissa korostuu lapsen äänen ja tilanteen moninäkökulmaisuus. Lastensuojelu lapsen etuna –tutkimushankkeen (ETU, 2021–2022) tavoitteena oli selvittää, miten lapsen tilanne ymmärretään ja miten arviointiin liittyy mm.

yhdenmukaisuus, arviointimenetelmät ja asiakasnäkökulma (ETU-hanke, Tampereen yliopisto / Socca)

Lastensuojelun keskusliiton (2023) mukaan kuntoutustyö muodostaa lastensuojelun sijaishuollossa keskeisen osa-alueen, jossa pyritään lievittämään traumataustaisia haasteita ja vahvistamaan lapsen hyvinvointia turvallisessa arjessa. Sijaishuoltoapaikan ammattilaisten vastuulla on luoda ennakoiva ja korjaavia kokemuksia mahdollistava ympäristö, jossa lapsen fyysinen ja psyykinen turvallisuus turvataan. Tämä muodostaa kuntoutuksen toiminnallisen perustan.

Lisäksi kuntoutustyön edellytyksenä on ammatillinen osaaminen monialaisista menetelmistä, joiden avulla voidaan tukea lapsen kasvua ja palautumista traumatioiden kanssa. Tämä vaatii työntekijöiltä strategista ja psykologista osaamista yhdistettynä tunneälyn käyttöön vuorovaikutustilanteissa. (LSKL 2018.)

Heinonen (2018) painottaa, että kuntoutustyö sijaishuollossa on keskeinen ja tavoitteellinen näkökulma, jonka tarkoituksena on lievittää sijoituksesta syntyneitä haasteita ja edistää lapsen tai nuoren kokonaisvaltaista hyvinvointia. Laadukas kuntoutus perustuu ensinnäkin moniammatillisten palveluiden välittömään saatavuuteen, kuten mielenterveyspalveluihin, päihdehoitoon sekä toisen asteen koulutuksen tukeen, mikä edistää lapsen hoidon ja kasvun edellytysten turvaamista arjessa. Toiseksi sijaishuoltoon on panostettava riittävän henkilöstöresurssin ja ammatillisen osaamisen kautta; vahvat ja pitkäkestoiset aikuissuhteet luovat perustan turvalliselle arjelle ja kuntoutukselle. Näin ollen kuntoutustyössä yhdistyvät palveluiden saatavuus, inhimillinen ja osaava kohtaaminen sekä pysyvyyden takaama luottamus. Nämä yhdessä muodostavat kuntoutuksen toiminnallisen ytimen sijaishuollon kontekstissa.

Traumainformoitu työote nousi tärkeäksi osaksi lastensuojelun sijaishuollon toteuttamaa kuntoutustyötä vuosia sitten. Perhekuntoutuskeskus Lausteella työskennellessäni tämä oli myös sijaishuollossa yhtenä työn viitekehyksenä. Traumainformoitu työote (trauma-informed care, TIC) on palvelujärjestelmän ja ammattilaisten käyttämä lähestymistapa, jossa tunnustetaan lapsen kokemat traumat sekä niiden pitkäaikaiset vaikutukset lapsen käyttäytymiseen, vuorovaikutukseen ja kokonaisvaltaiseen hyvinvointiin. Työote korostaa näkökulman muutosta kysymyksestä ”Mikä sinussa on vikana?” kysymykseen ”Mitä sinulle on tapahtunut?” (Substance Abuse and Mental Health Services Administration, 2014). Traumainformoidun työotteen ydinperiaatteita ovat turvallisuus, luottamuksellisuus, yhteistyö, valinnan mahdollisuus ja voimaantuminen, jotka yhdessä

ehkäisevät uudelleen traumatisoitumista ja tukevat toipumista. Lastensuojelun kuntoutustyössä traumainformoitu lähestymistapa on osoittautunut vaikuttavaksi. Tutkimukset osoittavat sen parantavan lasten psyykkistä ja emotionaalista hyvinvointia sekä vähentävän käytösoireita (Bunting et al. 2019).

2.3 Systeemisyyden lastensuojelussa

Lastensuojelu on psykososiaalista tukea lapsen suojelemiseksi ja koko perhettä ja vanhempia tukea. Systeemisyyden on myös tärkeä osa tämän päivän suomalaista lastensuojelua. Systeemillä lastensuojelulla tarkoitetaan luottamukseen perustuvaa moniammatillisesti toteutettavaa systeemistä vuorovaikutustyötä. Systeeminen toimintamalli tuo systeemisen ja perheterapeuttisen ajattelun ja rakenteet lastensuojelun käyttöön. Systeemiseen lähestymistapa on nostanut korostuneemmin esille asiakasperheen kanssa työskentelevät muut toimijat, yhteistyöverkostot ja perheen läheiset, ja heidän kauttansa mahdollistuvan tiedon ja tuen saamisen (THL 2023). Lastensuojelutyössä tarvitaan sekä rehellistä ja läpinäkyvää viranomaistoimintaa että kuuntelevaa ja kunnioittavaa terapeutista työtä. Lastensuojelun systeemisen toimintamallin ydinelementtejä onkin perheterapeuttisen osaamisen vienti osaksi lastensuojelun sosiaalityötä (Lehtola 2022, 3).

Lapsi- ja perhepalveluiden muutosohjelma (LAPE) on vuodesta 2016 lähtien tukenut lastensuojelun uudistamista systeemisen toimintamallin avulla. Mallin esikuvana toimii niin sanottu Hackney-malli, joka kehitettiin Englannissa Lontoon kaupunginosassa ratkaisemaan siellä kohdattuja vakavia lastensuojelun ongelmia (Aaltio ym. 2019.) Näen systeemisen toimintamallin edut myös sijaishuollon lastensuojelun tulevaisuudessa. Systeemisyyden ja asiakkaan osallistaminen tulevat olemaan osa kehittyvää lastensuojelutyötä.

Lastensuojelun systeemisessä toimintamallissa on kyse merkittävästä ajattelutavan muutoksesta. Tämä vaatii johtamisen ja oikeanlaisten rakenteiden lisäksi jokaiselta ammattilaiselta halua perehtyä aiheeseen, kerätä aiheesta tietoa ja harjoitella systeemisyyttä jokapäiväisessä arjessa asiakastyön parissa. Systeeminen ajattelu pohjautuu ymmärrykseen siitä, että kaikki vaikuttaa kaikkeen. Kun hahmotamme systeemisen kokonaisuuden eli yksilö-, yhteisö- ja yhteiskunnalliset tasot ja näiden keskinäiset yhteydet pystymme vaikuttamaan haluamiimme asioihin, tarkoituksenmukaisella tavalla. Systeemi on kokonaisuus, jonka osat ovat

vuorovaikutuksessa keskenään. Muutos systeemin yhdessä osassa aiheuttaa vääjäämättä muutoksen toisaalla. Systeeminen toimintamalli ja siihen liittyvä ajattelutapa ovat tärkeä osa tämän päivän suomalaista lastensuojelutyötä.

2.4 Suhdeperustainen työ

Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnuksessa (2017) todetaan, että sijaishuollon työntekijöillä on erityinen vastuu asettua suhteeseen sijoitetun lapsen kanssa. Tärkeintä on osoittaa lapselle olevansa kiinnostunut hänestä ja kuunnella häntä aidosti. Tätä taitoa voi jokainen opetella, mutta tuki se vaatii omaa kiinnostusta ja halua sitoutua jatkuvaan itsensä kehittämiseen.

Hyvän ja merkityksellisen suhteen luominen lapseen ja hänen perheeseensä on perusta hyvin onnistuneelle sijoitukselle. Lastensuojelun laatusuosituksessa (2019) sijaishuollon yksi ensimmäisistä laatuksista on lapsen kokeminen olonsa turvalliseksi ja tervetulleeksi. Tämä edellyttää, että työntekijät tutustuvat lapseen ja huomioivat lapsen yksilöllisyyden, eli luovat suhteen lapsen kanssa.

Suhdeperustaisen työn lisäksi sijaishuollon lastensuojelutyötä ohjaa erinäiset lait ja asetukset. Lastensuojelutyön tavoitteena on turvata lapsen etu sekä vahvistaa perheen voimavaroja suunnitelmallisen ja oikea-aikaisen työn avulla. Työssä painotetaan lapsen ja perheen osallisuutta sekä yhteistyötä moniammatillisten verkostojen ja läheisverkoston kanssa. Lastensuojelussa yhdistyvät eri ammattiryhmien lähestymistavat, ja sosiaalityö näyttäytyy kokonaisvaltaisena, eri ilmiöitä samanaikaisesti tarkastelevana muutostyönä. Toimintaa ohjaa vahvasti lainsäädäntö ja lapsen edun ensisijaisuus, ja keskeistä on tukea lasta ja koko perhettä riittävän varhaisessa vaiheessa (THL 2024.)

Sijaishuollossa työskentelyn tulee olla vahvasti lakiperusteista ja läpinäkyvää. Edelleen liian usein lapsi antaa meille palautetta kokemuksestaan, ettei hänelle ole perusteltu riittävästi esimerkiksi häntä koskevaa lastensuojelulain mukaista rajoitustoimenpidettä. Sijaishuollon piirissä olevat lapset ja heidän vanhempansa tulee nähdä aktiivisina toimijoina ja arjessa tulee löytää aikaa riittävälle keskustelulle ja asiakkaiden kysymyksille. Lapsen sijoittaminen kodin ulkopuolelle on aina kriisi koko perheelle.

Perhekuntoutuskeskus Lausteella kaikkea sijaishuollossa tarjottavaa hoito- ja kuntoutustyöskentelyä toteutetaan perheterapian, kognitiivisen käyttäytymisterapian

sekä ratkaisu- ja voimavarakeskeisen ajattelun peruseriaatteita noudattaen. Kolme keskeistä laitoshoidon näkökulmaa varhaisessa vuorovaikutuksessa häiriintyneiden lasten kuntouttamiseksi ovat yhteisöllisyys, yksilöllisyys ja toiminnallisuus (Heino ym. toim. 2020, 96). Lausteella toteutettava sijaishuollon kuntoutustyö pohjautuu juuri näihin edellä mainittuihin kolmeen näkökulmaan.

Lastensuojelu kehittyi koko ajan terapeuttisempaan suuntaan. Dialogisesta näkökulmasta tarkasteltuna terapeuttisessa lastensuojelutyössä tärkeitä ovat kohtaamisen hetket (tämänhetkisyys), yhdessä jaetut tunteet sekä merkitysten ymmärtäminen yhteisen tutkimisen prosessina. Keskeinen tekijä jokaisessa kohtaamisessa on ammattilaisen itsemyötätunto. (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 90–91.) Perhekuntoutuskeskus Lausteelta kootun moniammatillisen hanketyöryhmän yksi keskeisin yhdessä jaettu ajatus oli kehittämishankkeen alusta lähtien sisällyttää terapeuttisuus kaikkiin käsikirjaan koottuihin osa-alueisiin niin sanotuksi punaiseksi langaksi.

Teknologia kehittyi huimaa vauhtia ja useilla aloilla koneet tulevat yhä enenevässä määrin korvaamaan ihmisen. Lastensuojelussa meidän ei tule kuitenkaan korvata ihmistä, vaan ihmisten hoitavan työn merkitys on kiistaton myös tulevaisuudessa. Lapset tarvitsevat eheytyäkseen meidän aikuisten läsnäoloa ja aitoa välittämistä. Ihmisten roolina tulee olla tulevaisuudessakin mahdollisuuksien ja ongelmien tunnistaminen. (Dufva ym. 2017, 11). Tämä asettuu lastensuojelussa mielestäni erinomaisesti voimavara- ja ratkaisukeskeiseen ajatteluun.

Tänä päivänä lastensuojelun sijaishuollossa puhutaan myös runsaasti traumainformoidusta työotteesta ja kohtaamisesta. Kati Sarvela kirjoittaa kirjassa Traumainformoitu työote (2023) muun muassa siitä, että asennemuutoksen myötä sitä vastoin, että pohtisimme, mikä lapsessa on vikana, meidän tulee pohtia, mitä hänelle on tapahtunut? Tässä asiassa keskeisessä roolissa ovat muun muassa ammattilaisen omat tunteet, kehoitietoisuus, itsetuntemuksen ja sosiaalisten taitojen lisääminen sekä lapsuuden haitallisten kokemusten vaikutusten tiedostaminen. Työntekijää auttaa lapsen ja hänen perheensä yksilöllisessä kohtaamisessa oma itsetuntemus ja työntekijän oma kokonaisvaltainen hyvinvointi. (Linner-Matikka ym. toim. 2023, 32.)

Meillä ammattilaisilla on käytössämme lukuisia tutkittuun näyttöön perustuvia työmenetelmiä. Kodin ulkopuolelle sijoitettujen lasten mielenterveyshoidon lähtökohtana on suosia aina tutkimusnäyttöön perustuvia menetelmiä. (Heino toim., 173). Malcolm Payne esittelee kirjassaan *How to Use Social Work Theory in Practice – An Essential*

Guide (2020) useita menetelmiä, jotka ovat tuttuja myös meillä Suomessa lastensuojelun parissa. Hyviä menetelmiä eri oireiden ja häiriöiden hoitoon on määritelty myös esimerkiksi Käypä hoito -suosituksissa. On kuitenkin tärkeää muistaa, että kaikki työskentely lähtee lapsen yksilöllisestä kohtaamisesta ja lapseen tutustumisesta. Lapsen pitää oppia luottamaan työntekijään ja kokea vuorovaikutus turvalliseksi ja aidoksi ennen kuin voimme erilaisten menetelmien avulla saavuttaa hoidossa tuloksia. Meillä voi olla käytössämme lukuisia erinomaisia, tutkittuun tietoon perustuvia työmenetelmiä, mutta jos edellä mainitut asiat kohtaamisen ja luottamuksen syntymisen tiimoilta eivät toteudu, ei työmenetelmillä saavuteta työn vaikuttavuutta.

Lapsen yksilöllinen kohtaaminen vaatiikin työntekijältä aikaa ja aitoa läsnäoloa. Perinteinen hoitosuhde ei ole aiemmin ollut tasa-arvoinen, vaan siinä ohjaaja on näyttäytynyt asiantuntijana suhteessa lapseen. Tällaisessa asetelmassa lapselle tulee herkästi tunne siitä, että hän kertoo työntekijälle henkilökohtaisia asioitaan työntekijän pitäessä etäisyyttä lapseen.

Lastensuojelutyössä suhdekeskeinen ja terapeuttinen työote ovat keskeisessä roolissa. Hoitosuhteessa työntekijän ja lapsen välinen suhde on hyvin keskeinen ja vaatii työntekijältä terapeuttista suhtautumista. Työntekijän tulee olla hyvin tietoinen omasta vaikutuksestaan lapseen. Työntekijän tavoitteena tulee aina olla auttaa lasta vähentämään haavoittuvuuttaan ja lisätä mahdollisuuksia hyvään elämään. Sanallisen ilmaisun lisäksi tulee työntekijän huomioida omat eleensä, ilmeensä ja muu kehonkieli. Lisäksi merkitystä on työntekijän temperamentilla, avoimuudella/pidättyväisyydellä sekä esimerkiksi puheen nopeudella ja intensiteetillä. Vastavuoroinen suhtautuminen tuo suhteeseen hyväksyvän, rauhoittavan ja ennakoitavan piirteen. Läsnäolollaan työntekijä osoittaa olevansa aidon kiinnostunut lapsesta, välittää hänestä ja mahdollistaa pienien muutosten huomaamisen. Suhtautumista lapseen kuvaa työntekijän läsnäolo, lämpö, ymmärrys, herkkyys ja aitous.

Työntekijän tehtävä on aina pyrkiä kannustamaan vuorovaikutukseen suhteessa lapseen ja hänen vanhempiinsa. Aikuisen tehtävä on auttaa lasta ja kyse onkin enemmän suhtautumistavasta kuin mistään menetelmästä. Työntekijän tehtävä on nähdä lapsessa hänen positiiviset puolensa ja tulkita niin ilmeitä, eleitä kuin muitakin sanattomia viestejä. Työntekijän vastuulla on luoda käsitys lapsen tilanteesta, validoida nuorta ja ottaa rohkeasti puheeksi myös vaikeita asioita. Lapsen oikeuksien sopimuksessa artikla 12 koskee lapsen näkemysten kunnioittamista. Artiklassa todetaan, että lasten näkemysten huomioiminen vaikuttaa myönteisesti lasten itsetuntoon ja kannustaa

osallistumaan yhteisten asioiden käsittelyyn. Lapsi, jota arjessa kuullaan, rohkenee myös kertoa, jos aikuiset kohtelevat häntä huonosti – lasten näkemysten vakavasti ottaminen on siis myös keino suojella lapsia. (LOS)

Alle 18-vuotiailla lapsilla ja nuorilla on eri lakeihin ja sopimuksiin pohjautuva oikeus tulla kuulluksi ja olla osallisia omissa asioissaan (Suomen perustuslaki 1999/731, Sosiaalihuoltolaki 1301/2014, Lastensuojelulaki 417/2007, Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361 sekä Lapsen oikeuksien sopimus [LOS]). Osallisuuden vahvistaminen ei ole jotakin, mitä lastensuojelulaitoksissa voidaan tehdä ajan hengen mukaisena kehittämistyönä. Osallisuus-näkökulma on vahvasti kirjoitettuna YK:n lastenoikeuksien sopimukseen, Suomen perustuslakiin sekä lastensuojelulakiin. On tärkeää, että osallisuus -asioihin kiinnitetään jatkossa erityistä huomiota. Kati Saastamoinen (2010, 66) kirjoittaa, että viranomaisilla on erityinen velvoite antaa lapsille mahdollisuus vaikuttaa omissa asioissaan.

Viime vuosina Suomessa mediahuomiotakin saaneet puutteet lastensuojelulaitoksissa ovat saaneet lainsäätäjät miettimään ohjaako laki riittävästi työskentelyä laitoksissa. Vuoden 2020 alussa voimaan tullut laki lastensuojelulain muuttamisesta (2019) sisältääkin laitoksille vaatimuksen laatia hyvää kohtelua koskeva suunnitelma, jonka tekoon on annettava lapsille mahdollisuus osallistua. Tämä on yksi keino myös lainsäädännöllisesti ohjata työskentelyä laitoksissa. Se sisältää jo paljon vahvemman osallisuuden elementin, kuin mitä laissa on aiemmin ollut ja siinä tullaan jo paljon lähemmäs arjen työskentelyä.

2.5 Lapsen ja perheen osallistaminen

Lapsen osallisuus lastensuojelun sijaishuollossa on jo laajalti omaksuttu, mutta käytännössä tarvitaan vielä paljon tekoja. Osallistaminen tarkoittaa monella tasolla sitä, että lapselle avataan mahdollisuuksia vaikuttaa omaan elämäänsä ja että hänellä on mahdollisuus liittyä ja tuntea kuuluvansa laajemmin toisiin yhteisöihin. Osallisuus tuo tunteen ryhmään kuulumisesta, koherenssista ja turvallisuudesta ja lisää yksilön kykyä toimijuuden hyödyntämiseen (Leemann ym. 2018). Osallisuus vaatii työntekijöiltä sensitiivisyyttä ja rohkeutta. Lapsella on oikeus tulla pysäytetyksi ja oikeus saada erityistä huolenpitoa ja vaativaa hoitoa tietyissä tilanteissa. (Heino toim. 2020, 9).

Lasten osallisuutta lastensuojelun sijaishuollon palvelujen kehittämisessä on haluttu lisätä Suomessa jo pitkään. Vakiintuneita rakenteita ei kuitenkaan ole olemassa, vaan

osallisuuden toteutuminen palveluissa nojaa pitkälti yksittäisten työntekijöiden työpanoksen varassa. Osalle sijaishuollon ammattilaisista on itsestään selvää, että kehittämiseen otetaan aina mukaan lapsi ja hänen perheensä. Kaikille tämä ei kuitenkaan valitettavasti edelleenkaan ole itsestään selvä asia. Anna-Maria Isola ym. (2017) ovat jakaneet osallisuuden viitekehyksen kolmeen osaan: osallisuus omassa elämässä, osallisuus paikallisesti ja osallisuus vaikuttamisen prosesseissa. Kirjoittajat kuvaavat sitä, miten osallisuus on erilaista riippuen siitä, kuka sitä tarkastelee ja mistä näkökulmasta. Tämän kehittämishankkeen aikana kuultiin aktiivisesti lapsia käsikirjan eri teemojen osalta ja heiltä kerättiin tietoa esimerkiksi siitä, mitä asioita he pitävät sijaishuollon arjessa tärkeimpinä itselleen. Lapsilta saatu välitön palaute oli arvokas lisä arvioidessamme keräämäämme materiaalia käsikirjaan.

Osallistumisen väylät tarkoittavat virallisia ja epävirallisia tilaisuuksia ja paikkoja, joissa on mahdollista tulla kuulluksi ja päästä keskustelemaan tärkeäksi kokemistaan asioista. (Petrelius & Eriksson 2018, 20). Perhekuntoutuskeskus Lausteella järjestetään säännöllisesti tilaisuuksia, joihin ovat tervetulleita kaikki halukkaat lapset sijaishuollon eri yksiköistä. Näissä tapaamisissa keskustellaan erilaisista, pinnalla olevista ilmiöistä tai asioista siitä näkökulmasta, miten niitä voitaisiin yhdessä nuorten kanssa kehittää. Itse olin mukana näissä tilaisuuksissa myös vuosien ajan ja sain suurella ilolla seurata nuorten aktiivisuutta ja tahtoa vaikuttaa heitä koskeviin asioihin. Vanhempia kuullaan Lausteella myös säännöllisesti ja heiltä toivotaan aktiivista palautetta liittyen heidän oman lapsensa hoitoon ja kuntoutukseen. On tärkeää, että osallistumisen väyliä mahdollistetaan palveluiden kehittämisen eri vaiheissa suunnittelusta kehittämistoimenpiteiden arviointiin. (Petrelius & Eriksson 2018, 20).

Kannustaminen nähdään myös keskeisenä osallisuuden edellytyksenä. Lapsia ja vanhempia tulee kannustaa osallistumaan ja kehittämään palveluita. Perhelähtöisyys on luonnollisesti keskeinen edellytys osallisuuden toteutumiselle. Perhelähtöisyys sisältää perheen ja sen jäsenten yksilöllisyyden ja ainutlaatuisuuden tunnistamisen ja edellyttää, että perhe ja sen jäsenet tulevat kuulluiksi. (Petrelius & Eriksson 2018, 21).

Moni sijaishuoltoon sijoitettu lapsi kokee oman historiansa kautta vahvaa osattomuutta. Lapselle voi itselleen olla jäänyt epäselväksi esimerkiksi sijoituksen perusteet. Osattomuuden kokemus on myös itseään toteuttava ennuste: se heikentää hoitomotivaatiota, ja ilman aitoa motivaatiota paraskaan mahdollinen hoito ei johda tuloksiin (Heino toim. 2020, 177.)

Niiranen (2018) toteaa, että lapsen osallisuuden vahvistuminen lisää hänen kykyään itsesäätelyyn, millä on laaja-alaisia positiivisia vaikutuksia; mm. ehkäisee aggressiivista käyttäytymistä, kun tunteiden ja impulssien kontrolli paranee. Lapsen osallisuuden kokemusta voidaan lisätä, kun palvelujärjestelmä ja säännöt luodaan ymmärrettäviksi ja päätöksenteko on läpinäkyvää ja se jokainen päätös perustellaan lapselle huolellisesti. Lapsi tulee ottaa mukaan hänen omaa elämäänsä koskevaan päätöksentekoon subjektiivisena toimijana. Osallisuuteen liittyy aina olennaisesti myös yksityisyys ja arvokkuuden kokemus. Onkin tärkeää, että lapseen suhtaudutaan arvostavasti. Laajamittaista tai pientäkään lastensuojelun kehittämistyötä on nykyään mahdoton kuvitella ilman lasten ja perheiden osallisuutta (Muukkonen & Paasivirta 2012, 244).

Pekkarinen ja Hästbacka (2018) ovat todenneet, että suomalaisessa lastensuojelutyössä lasten ja nuorten kuuleminen saatetaan tulkita juridisena ja teknisenä toimenpiteenä, eikä kuulemisen kokemuksellisiin ulottuvuuksiin kiinnitetä riittävästi huomiota. Olisi ensiarvoisen tärkeää luoda lastensuojeluun toimintakäytäntöjä, joilla varmistumme siitä, että lapset todella ymmärtävät heitä koskevat asiat, ja että heitä todella kuullaan tavalla, joka kantaa paitsi päätöksentekoon ja kirjauksiin myös lasten omiin kokemuksiin (Pekkarinen & Hästbacka 2018, 247.)

Asiakaskeskeisyys ja osallisuus ovat tällä hetkellä kaikkien huulilla myös lastensuojelussa. Petrelius ja Eriksson (2018) ovat määrittäneet neljä tekijää, jotka ovat edellytyksenä nuorten ja perheiden osallisuuden toteutumiselle. Osallisuuden edellytyksinä ovat tieto, osallistumisen väylät, kannustaminen sekä perhelähtöisyys. Perheet kokevat tärkeäksi, että he saavat tietoa palveluista sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksistaan. Tiedonsaannin tärkeydessä tulee esille tiedon merkitys palveluiden kaikissa kehittämisen vaiheissa. Perheet haluavat saada tietoa siitä, kuinka he voivat vaikuttaa palveluiden kehittämiseen. Tietoa halutaan myös siitä, onko perheiden osallistumisella ollut vaikutusta palveluja kehitettäessä. (Petrelius & Eriksson 2018, 20.)

Perheet kokevat tärkeäksi, että he saavat tietoa palveluista sekä osallistumisen ja vaikuttamisen mahdollisuuksistaan. Tiedonsaannin tärkeydessä tulee esille tiedon merkitys palveluiden kaikissa kehittämisen vaiheissa. Perheet haluavat saada tietoa siitä, kuinka he voivat vaikuttaa palveluiden kehittämiseen. Tietoa halutaan myös siitä, onko perheiden osallistumisella ollut vaikutusta palveluja kehitettäessä. (Petrelius & Eriksson 2018, 20.)

3 OSAAMISEN KEHITTÄMINEN LASTENSUOJELUN SIJAISHUOLLOSSA

Lastensuojelutyön osaamisen kehittäminen on välttämätöntä monialaisen ja eettisesti kestävä palvelun varmistamiseksi. STM:n vuonna 2019 päivitetty Lastensuojelun laatusuositus korostaa moniammatillisen tiimityön ja työyhteisöjen valmiuden vahvistamista, jotta lapsilähtöinen ja luottamuksellinen työote toteutuu (STM & Kuntaliitto, 2019). Tämä edellyttää koulutuksen, reflektiivisen harjoittelun ja johtamisen rakenteiden kehittämistä tukemaan osaamisen jatkuvaa uudistumista ja työn vaikuttavuutta.

3.1 Lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmän työskentely

Sosiaali- ja terveysministeriön vuonna 2019 asettama lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä teki useita ehdotuksia lastensuojelun vaativan sijaishuollon uudistamiseksi. Uudistamistyöryhmän tavoitteena oli, että lastensuojelun sijaishuollon sisältö ja rakenteet vastaisivat tulevaisuudessa yhä paremmin vaativaa erityistä tukea tarvitsevien lasten tarpeisiin. (Eduskunnan kirjasto 2023.)

Uudistamistyöryhmä esitti, että vaativan sijaishuollon sisällöstä, tarkoituksesta ja järjestämisestä säädetään lailla. Työryhmä luovutti ehdotuksensa hallitukselle syyskuussa 2020 ja se oli lausuntakierroksella vuodenvaihteessa 2020–2021, minkä jälkeen valmistelu jatkui virkatyönä. Lastensuojelulain muutosehdotukset olivat lausunnolla keväällä 2021. Niistä pyydettiin kommentteja myös lapsilta ja nuorilta, joilla on kokemuksia lastensuojelusta. Lausuntokierroksella monia ehdotettuja muutoksia kannatettiin laajasti ja niitä pidettiin erittäin tarpeellisina. Hanke on myöhemmin valitettavasti keskeytetty. Hankkeen mukainen hallituksen esitys ei näin ollen edennyt eduskuntaan. Lastensuojelulain uudistamista tulee kuitenkin jatkaa, jotta lasten ja perheiden tuen tarpeisiin voitaisiin vastata paremmin kaikissa lastensuojelun palveluissa.

Vaativan sijaishuollon uudistamistyöryhmä totesi loppuraportissaan (2020), että lastensuojelutyön osaamisessa on puutteita. Osaamisen ongelmat liittyvät sekä kouluttautumiseen että toiminnan kehittämiseen. Sijaishuollon sisältöjen ja laadun vaihtelu on suurta ja kaikissa sijaishuoltopaikoissa ei ole tarvittavaa osaamista, mistä

syystä lapsia joudutaan siirtämään paikasta toiseen. Osaavan ja ammattitaitoisen työskentelyn avulla voitaisiin vähentää palvelutarpeita ja edistää perheiden jälleenyhdistämistä. Toimivilla säännöksillä voitaisiin turvata parhaiten lasten ja nuorten oikeuksien toteutuminen. (Valtioneuvosto 2020.)

3.2 Ammatillisen osaamisen vahvistaminen

Ammatillisen osaamisen vahvistaminen nähdään kiistatta ensiarvoisen tärkeänä, jotta sijaishuollon lastensuojelun piirissä oleville lapsille voidaan taata turvallinen kasvuympäristö ja he saavat parhaan mahdollisen avun ja tuen omassa arjessaan. Tavoitteena on parantaa lastensuojelupalvelujen laatua täydentämällä laitospuolesta sijaishuoltoa tieto- ja osaamispohjilla ja uudentamalla ammatillisilla rakenteilla. Ammattiin valmistavat opinnot eivät ole pystyneet vastaamaan sijaishuollossa vaadittaviin osaamistarpeisiin ja sijaishuoltoon tullaan töihin hyvin monilla eri koulutustaustoilla. Vallitseva tilanne pakottaa koulutus- ja palvelujärjestelmän tarkastelemaan omia palvelujaan kriittisesti ja kehittämään niitä jatkuvasti muuttuvan tarpeen mukaisiksi. Tarvitaankin kansallisia koulutusstandardeja, jotta voidaan varmistaa sijaishuollon osaaminen (Timonen-Kallio & Hämäläinen, 2021).

Työssä oppimista ei tule tarkastella vain yksilön oppimisena tai työtehtävästä käsin tapahtuvana irrallisena ilmiönä (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 36). Työssä oppimiseen vaikuttaa moni asia. Työssä kehittymiseen ja oppimiseen tarvitaan vuorovaikutusta niin kollegoiden kuin asiakkaiden kanssa, tutkittuun tietoon perustuvan teorian tiedon jatkuvaa päivittämistä, työ- ja toimintamenetelmien aktiivista käyttöä, dokumentaatiota sekä verkostotyöskentelyä. Asioiden ihmetteleminen ja kysymysten esittäminen on tärkeä osa itsensä kehittämistä. Toistuvat ammatilliset keskustelut sekä asiakkaan ja työntekijän välinen vuorovaikutus ovat kiistatta tärkeitä työssä oppimisen kannalta. Työssä oppiminen ja kehittyminen vaatii reflektiivisyyttä ja joustavuutta. Mielikuvaharjoittelulla voit kehittää näitä puolia itsessäsi. Olennaisen tärkeää on pohtia, millainen tieto ja toiminta on arvokasta työskentelyn ja sen tavoitteiden kannalta. On hyvä muistaa, että myös virheistä oppii ja virheet usein innostavat meitä uuteen tapaan ajatella ja toimia. (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 36–38.)

Turun Ammattikorkeakoulussa syksyllä 2021 järjestetyssä sijaishuollon ammattilaisten osaamista tarkastelevassa seminaarissa pohdittiin sitä, että ohjaako laki riittävästi vai liikaa lastensuojelulaitoksen arkea ja työtä? Puheissa vaativan sijaishuollon työskentelyn

painopisteiksi nostettiin niin työntekijöiden osaaminen kuin rakenteet. Kuntoutustyön vaikuttavuus nähtiin vahvasti suhdeperustaiseksi ja siinä korostuu työntekijän omat arvot, osaaminen sekä asenteet. Seminaarissa nousi esille, että sijaishuollossa tarvitaan uudenlaisia tekemisen tapoja. Lapsi ja hänen perheensä tulee nähdä vahvasti toimijoina myös vaativassa sijaishuollossa.

Seminaaripäivässä toteutettiin myös mielenkiintoinen paneelikeskustelu siitä, mitä tulevaisuuden sijaishuollon ammattilaisen pitäisi osata. Paneelikeskustelussa tarkasteltiin edellä mainittuja kysymyksiä työntekijän osaamisen, osaamisen johtamisen sekä ylisektorisen yhteistyön näkökulmista. Työntekijän osaamiseen liittyen puheisiin nousivat koulutusmyönteisyys, asiakkaan kohtaaminen sekä vuorovaikutustaidot. Panelistit nostivat esiin sen, että työntekijän tulee ymmärtää vaativan sijaishuollon perustyön ydin ja vastuu sen toteuttamisesta. Keskustelua käytiin lisäksi lapsen oikeuksia kunnioittavasta työtteesta, lapsilähtöisyydestä ja siitä, että osaaminen vaatii uudenlaista integratiivista yhteistyötä ja erityistä, monialaista osaamista. Kun kasvatetaan osaamista, on tärkeää, että kehitetään käsi kädessä sekä osaamista että toimintatapoja. Silloin oppiminen nivoutuu yhteen työn arkisten tilanteiden pohtimisen ja työntekijöiden omakohtaisen reflektion kanssa. (Lavila ym. 2019, 26.)

Osaamisen johtamisen äärellä panelistit puhuivat muun muassa siitä, että esihenkilöillä on vastuu työntekijöiden jaksamisen, psykososiaalisen kuormituksen ja työhyvinvoinnin tukemisesta. Esihenkilön on tärkeää sisäistää oman organisaation viitekehys. Esihenkilön tulee myös ymmärtää ohjaajien substanssiosaaminen. Keskustelussa nousi esiin myös se näkökulma, että esihenkilöllä itsellään toivottaisiin olevan aiempaa työkokemusta ohjaajan työstä, jotta hän parhaalla mahdollisella tavalla kykenisi johtamaan osaamista. Keskustelua herätti myös se, miten tärkeää esihenkilön on työskennellä aktiivisesti sen asian parissa, että työntekijät hyödyntävät maksimaalisesti käydyt koulutukset hoito- ja kuntoutustyössä.

Panelistit keskustelivat lisäksi ylisektorisen yhteistyön tärkeydestä ja siitä, miten tietämystä tulee lisätä niin sanotusti yli rajojen. Yhteistä ymmärrystä tulisi saada lisää ja päästä pois siitä ajattelusta, että ”tämä ei kuulu meille”. Panelistit puhuivat siitä, että eri toimijoiden välinen vuoropuhelu on ensiarvoisen tärkeää ja lapsen asioista vastaava sosiaalityöntekijä on isossa roolissa. Kun lastensuojelun työtapoja aletaan muuttaa vaikutukset heijastuvat nopeasti myös yhteistyökumppaneihin. On siis tärkeää jäsentää selkeästi, millainen rooli eri yhteistyökumppaneilla on muutoksessa ja miten heidät otetaan mukaan yhteiseen kehittämiseen. (Lavila ym. 2019, 34.) Panelistit näkivät

erittäin tärkeänä sen, että sosiaalialan opiskelijoiden opinnot pitävät sisällään aiempaa enemmän lastensuojelu osaamista. Opiskelijoiden työharjoittelujaksot nähtiin tärkeinä niin opiskelijan oman oppimisen näkökulmasta kuin myös organisaation kannalta. Vaativan, osaavan sijaishuollon tärkeänä tukena tulee toimia ohjaus ja valvonta.

Korhonen ja Eriksson (2021) kirjoittavat tutkimuskatsauksessaan liittyen lastensuojelun sijaishuollon epäkohtiin, että sijaishuollosta puuttuu edelleen paljon tutkimustietoa, jonka tutkimuskatsaukseen kerätyn aineiston tutkijat tuovat katsauksessa toistuvasti esiin. Toisaalta he toteavat, että tähän mennessä kertynyttä tietoa on myös osattava hyödyntää aiempaa paremmin. Laadukkaan sijaishuollon peruselementit ovat jo hyvin tiedossa. Niitä ovat asianmukaiset työolot, riittävä ja osaava henkilöstö sekä toimivat työn tukirakenteet (Korhonen & Eriksson 2021, 31.) Tutkimuskatsauksessa todetaan lisäksi, että ammattilaisten tärkeänä tehtävänä on erottaa puuttumista vaativat epäkohdat tavanomaisista kasvamiseen kuuluvista ilmiöistä ja arvioida puuttumisen tarve sekä oikea tapa. Tutkimuskatsauksen johtopäätöksenä Korhonen ja Eriksson kirjoittavat, että turvallisemman ja vaikuttavamman sijaishuollon järjestämisen ja tuottamisen tueksi sekä ammattilaisten osaamisen vahvistamiseksi on tuotettu tutkimustietoon perustuvia suosituksia. Vaikuttavan ja laadukkaan sijaishuollon toteuttamiseksi tarvittava tieto ja osaaminen on siis jo melko isosti tunnistettu. Tässä hetkessä olennaista onkin keskittyä alan ammattilaisten ja alalle pyrkivien opiskelijoiden koulutusten sisällön kehittämiseen. Koulutusten tulisi vastata aiempaa paremmin nykyvaatimuksiin myös lastensuojelun kentässä.

Erinomaisten vuorovaikutustaitojen ja välittämisen lisäksi lastensuojelun sijaishuollossa työskenteleviltä työntekijöiltä vaaditaan siis runsaasti substanssiosaamista. Lastensuojelun toimintaympäristö on monitahoinen. Siihen kuuluvat monet lasten ja nuorten kanssa työskentelevät toimijat. (Lavila ym. 2019, 34). Tällaisia toimijoita ovat muun muassa opetustoimi ja lasten ja nuorten psykiatriset palvelut. Yhteneväisen korkea-asteen moniammatillisen erikoistumiskoulutuksen myötä laitostyön ammatillinen profiili ja ammatti-identiteetti vahvistuisivat ja myös moniammatillinen työskentely tehostuisi ja laitoshoidon laatu paranisi, joka puolestaan lisäisi työntekijöiden työtyytyväisyyttä ja pysyvyyttä. Moniammatillinen täydennyskoulutus edesauttaisi myös sosiaali- ja terveydenhuollon ja opetustoimen integraatiota sijaishuoltoyksiköiden kanssa. (Timonen-Kallio & Hämäläinen 2021).

3.3 Osaamisen johtaminen

Kaikki kehittämistoiminta vaatii vahvaa johtajuutta laajemman yhteistyön rinnalla. Johtajan rinnalla kulkee työryhmä, joka on parhaimmillaan joukko monialaisia osaajia. Verkostoituminen on tärkeää ja luonnollisesti asiakaslähtöisyys on jatkuvasti huomioitava. Tämänkin kehittämishankkeen alusta lähtien oli selvää, että kuntoutustyön käsikirjaa kokoamaan tulee nimetä oma moniammatillinen hanketyöryhmä. Työskentely toteutui koko prosessin ajan yhteistyötä painottavana ja lähtökohtana oli vahva luottamussuhde kaikkien ryhmän toimijoiden välillä.

Hyvän johtajan pitää osata kannustaa ja innostaa. Hanketyöryhmän sitouttaminen tähän kehittämishankkeeseen vaati niin rohkeutta kuin joustavuuttakin oman esimerkin kautta. Eri näkökulmien kuunteleminen ja yhteisen ymmärryksen rakentaminen on myös johtajan vastuulla. Mielestäni hyvän johtajan tulee jatkuvasti pohtia sitä, miten hän vahvistaa, aktivoi ja kannustaa työryhmää saavuttamaan parhaita mahdollisia tuloksia kehittämistyön edetessä. Hyvätkin muutosprosessit aiheuttavat vastustusta ja myös hetkittäistä hämmennystä. Tämän takia yhteisen muutoksen hahmottamiseen ja siitä tiedottamiseen on hyvä käyttää riittävästi aikaa. (Lavila ym. 2019, 34.) Keskityinkin koko kehittämishankkeen ajan siihen, että hanketyöryhmän jokaisella jäsenellä oli riittävästi aikaa työstää asioita ja tarvittaessa tapasin heitä yksittäin ja työstimme yksittäisiä kokonaisuuksia kahdenkeskisissä tapaamisissa. Ryhmän ilmapiiri pysyi koko työskentelyn ajan avoimena ja innostavana. Yhdessä jaettu huumori oli ryhmän yksi tärkeä voimavara.

Erilaiset näkökulmat ovat kehittämistyön kannalta välttämättömiä. Oman kokemukseni mukaan kehittämistoimintaa tukee se, että työryhmässä on mahdollisimman monipuolista ja moniammatillista osaamista. Moniammatillisuus luo kehittämiselle, tutkimukselle ja opetukselle hyviä mahdollisuuksia, mutta samalla haasteita (Muukkonen & Paasivirta 2012, 121–122). Kehittämistoiminnassa tulee olla tietyt rakenteet ja reunaehdot, joiden sisällä yksilöt toimivat itseohjautuvasti. Toiminnan läpinäkyvyys tuo uskottavuutta. Yhtenä haasteena moniammatillisessa yhteistyössä on mielestäni tiedonkulkuun liittyvät ongelmat. Kehittämistoiminnan onnistuminen vaatii saumatonta tiedonkulkua, sen jakamista ja vastaanottamista.

Kehittämistoiminnan johtaja vetää toiminnan suunnittelua ja tavoitteiden asettamista. Tavoitteiden määrän tulee olla rajattu ja työotteen on pidettävä sisällään jatkuvaa arviointia. Kehittämisen tarpeen tulee olla selkeästi tunnistettu ja tavoitteet tulee

muotoilla yhdessä työryhmän kanssa. Itse tarkastelen kehittämistoiminnan johtamista sosiaalialan työkentästä käsin. Koen asiakkaiden kokemukset ja näkemykset erityisen merkittävänä kaiken kehittämisen näkökulmasta. Uskon, että asiakasnäkökulma on kaikkien alojen kehittämistyössä oleellisessa roolissa. Olen samaa mieltä kuin Muukkonen ja Paasivirta (2012), että käytännön kehittämisen kannalta merkittävää on kehittämisen asiakasorientoituneisuus. Pidän tärkeänä, että asiakkaat otetaan aktiivisesti mukaan kaikkeen kehittämistyöhön. Myös hanketyöryhmämme jäsenet kävivät koko prosessin ajan säännöllisesti keskusteluja sijaishuollon piiriin kuuluvien lasten kanssa käsikirjaan kirjoitetuista teemoista ja sisällöistä. Halusimme kuulla lasten mielipiteitä ja ottaa huomioon heidän ajatuksiaan ja kehittämisideoitaan.

Marko Lamberg (2018) kirjoittaa kirjassa *Tulevaisuuden lastensuojelu*, että kohtaaminen vaatii työntekijältä asian tiedostamista, itsetuntemusta ja itsereflektiokykyä. Lamberg jatkaa, että työntekijä ei ole vastauksia ja ratkaisuja tietävä auktoriteetti. Vaikka Lamberg ei tekstissään viittakaan johtamiseen, niin mielestäni nämä edellä mainitut ominaisuudet ovat tärkeitä myös johtamisen näkökulmasta. Johtajalta vaaditaan luovia ongelmanratkaisutaitoja, päämäärätietoisuutta sekä kokonaisvaltaista ajattelutapaa. Johtajalta vaaditaan myös menetelmällistä osaamista. Kehittämistyö on jatkuvaa oppimista ja asiantuntijuuden jakamista. (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 48.) Johtajalla ei kuitenkaan ole valmiita vastauksia tai ratkaisuja, vaan niitä etsitään yhdessä koko kehittämistyöryhmän kanssa. Tämä kehittämishanke ja sen johtaminen vahvistivat omaa osaamistani, mutta samalla ymmärsin, etten olisi ollut valmis johtamaan tällaista moniammatillista työryhmää, jos itselläni ei olisi jo olemassa olevaa, vankkaa osaamista taustalla.

Organisaation toiminnan prosesseihin liittyy aktiivinen kokeilu, tekemällä oppiminen ja tiedon institutiointi. Näiden toimintojen avulla luodaan uutta perustaa organisationaalisen oppimisen jatkumiselle. Tällä tavalla avautuu mahdollisuus ymmärtää, käsitellä, yhdistää ja johtaa prosesseja niiden vaatimalla tavalla. (Kostiainen 2009, 56.) Johtamiseen liitetään usein ajatuksia suunnan näyttämisestä tai kokonaisuuksien hallitsemisesta. Kehittämisen johtamisessa on kuitenkin se hankaluus, että nämä määreet eivät ole yksiselitteisesti toteutettavissa, mutta silti kehittämistehtävää on uskallettava johtaa (Muukkonen & Paasivirta 2012, 121.) Kehittämistoiminnan johtaminen vaatiikin sen johtajalta rohkeuden lisäksi luovuutta, kriittistä ajattelua ja myös hyvällä tavalla omalaatuisuutta.

4 KEHITTÄMISHANKKEEN TAUSTA JA TARVE

Lastensuojelutyössä tarvitaan runsaasti erilaisia menetelmiä ja kokonaisvaltaista osaamista. Näin ollen sijaishuollon lastensuojelun piirissä olevien lasten hoitoon ja kuntoutukseen tulee kehittää työkäytäntöjä ja työtapoja, jotka vastaavat nykyistä paremmin sijoitettujen lasten tarpeita. Hyvien käytäntöjen ja kokemusten elementit ovat hyvin tuttuja. Lapset ja nuoret tarvitsevat turvallisen ympäristön, heidän tarpeisiinsa tulee vastata, henkilökunnan tulee olla paneutuvaa ja lasten asioita tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. (Heino toim. 2020, 87.) Ammatilaisilta vaaditaan sensitiivisyyttä ja rohkeutta sekä halua kehittää ja vahvistaa jatkuvasti omaa osaamista.

Olen itse työskennellyt lastensuojelussa yli kolmekymmentä vuotta ja päässyt aitiopaikalta seuraamaan sen kehitystä niin avo- kuin sijaishuollossa. Ilahduttavaa on, että lastensuojelu on kehittynyt koko ajan terapeutisempaan suuntaan. Ammatillisen osaamisen vahvistaminen nähdään myös tänä päivänä ensiarvoisen tärkeänä, jotta sijaishuollon lastensuojelun piirissä oleville lapsille voidaan taata turvallinen kasvuympäristö ja he saavat parhaan mahdollisen avun ja tuen omassa arjessaan. Dialogisesta näkökulmasta tarkasteltuna terapeutisessa lastensuojelutyössä on olennaista kohtaamisen hetket (tämänhetkisyys), yhdessä jaetut tunteet ja merkitysten ymmärtäminen yhteisen tutkimisen prosessina hetkestä hetkeen. Keskeinen tekijä kohtaamisessa on ammattilaisen itsemyötätunto. (Sudenlahti & Uusitalo 2018, 90–91.)

Tämän kehittämishankkeen tavoitteena oli tuottaa sijaishuollon lastensuojeluun kokonaisuus, joka palvelee niin alalle pyrkiviä sosiaali- ja terveystieteiden sekä kasvatustieteiden opiskelijoita kuin jo alalla työskenteleviä ammattilaisia Perhekuntoutuskeskus Lausteella. Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja on sisällöllisesti selkeä ja johdonmukaisesti eri aihealueiden mukaan etenevä kokonaisuus. Käsikirja pitää sisällään lyhyitä alustuksia eri aihealueista, linkkejä ja videoita sekä runsaasti erilaisia pohdintatehtäviä itsenäiseen opiskeluun. Käsikirjaa voidaan hyödyntää monipuolisesti myös esimerkiksi osana työntekijöiden perehdytystä. Kuntoutustyön käsikirjan omistaa Perhekuntoutuskeskus Lauste.

Työskennellessäni Perhekuntoutuskeskus Lausteen vaativan tason sijaishuoltoyksikön lähijohtajana vastasin yksikön ohjaajien rekrytoinneista. Osaavan henkilökunnan rekrytointi oli haasteellista. Havaitsin, kuinka sijaishuoltoon haetaan töihin hyvin monilla eri koulutustaustoilla, nuorella iällä ja vähällä työkokemuksella. Hakijoiden suoritettujen

koulutusten sisällöt olivat hyvin vaihtelevia, jopa saman koulutuksen saaneiden kesken. Useinkaan hakijoilla ei ollut kokonaisvaltaista kuvaa työhön vaaditusta osaamisesta. Myös lastensuojelulaki oli monelle melko vieras sisällöltään ja toisilla oli hyvinkin vääristynyt kuva sijaishuollon työstä. Näin ollen työntekijöiden perehdytykseen tulee organisaatioissa panostaa ja Perhekuntoutuskeskus Lausteella Kuntoutustyön käsikirja arvioitiin erinomaiseksi osaksi niin uusien työntekijöiden perehdytysprosessia kuin jo sijaishuoltoyksiköissä työskentelevien työntekijöiden osaamisen vahvistamista.

5 KEHITTÄMISHANKKEEN TOTEUTUS

Kehittämishanke lähti liikkeelle keväällä 2021. Kehittämishankkeen tavoitteena oli luoda Perhekuntoutuskeskus Lausteelle sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja. Käsikirjan tarkoitus on toimia Perhekuntoutuskeskus Lausteella uusien työntekijöiden perehdytyksen tukena sekä olla hyödyksi jo työsuhteessa oleville työntekijöille. Käsikirja sisältää eri teemojen mukaisia niin yksilö- kuin työyhteisölle mietittyjä pohdintatehtäviä ja harjoituksia. Näitä harjoitteita voidaan hyödyntää myös esimerkiksi työnohjauksissa.

Sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan toivotaan vahvistavan työntekijöiden ammatillista osaamista. Ammatillisen osaamisen vahvistaminen nähdään ensiarvoisen organisaatiossa tärkeänä, jotta sijaishuollon lastensuojelun piirissä oleville lapsille voidaan taata turvallinen kasvuympäristö.

5.1 Hankeorganisaatio

Perhekuntoutuskeskus Lauste on yksityinen, valtakunnallisesti toimiva lastensuojeluyksikkö, jolla on toimipisteet Turussa ja Uudessakaupungissa. Lausteen palveluihin kuuluvat monipuoliset kotiin vietävät ja laitospuoliset lastensuojelun avopalvelut, sijaishuolto-, jälkihuolto- ja perusopetuspalvelut sekä erilainen hanketoiminta. Perhekuntoutuskeskus Lauste työllistää yli kaksisataa lastensuojelun ja perhekuntoutuksen ammattilaista ja tarjoaa noin seitsemänkymmentä asiakaspaikkaa sijaishuollon piirissä. (www.lauste.fi).

Perhekuntoutuskeskus Lausteella kaikella työllä tavoitellaan mallia, jossa eri toimijoiden osaaminen tuodaan yhteiseen asiakaskeskeisesti tuotettuun palveluun. Jokaisen lapsen ja hänen perheensä käytettävissä on Lausteen oma moniammatillinen työryhmä, johon kuuluvat yksikön ohjaaja ja yksikön lähijohtaja, sosiaalityöntekijä, nuorisopsykiatrian erikoislääkäri, psykologi, perheterapeutti ja päihdetyöntekijä. Satulavuoren koulun erityisluokanopettaja osallistuu työskentelyyn peruskoulua käyvien lasten osalta lapsen yksilöllisen tarpeen mukaan.

5.2 Kehittämishankkeen aikataulu

Lähestyin ensimmäiseksi Perhekuntoutuskeskus Lausteen sijaishuollon silloista palvelupäällikköä. Tiedustelin organisaation kiinnostusta lähteä toteuttamaan sijaishuollon kuntoutustyön kehittämishanketta osana omaa ylemmän korkeakoulututkinnon opinnäytetyötäni. Sijaishuollon palvelupäällikkö vei ehdotukseni kehittämishankkeesta organisaation johtoryhmän käsiteltäväksi. Johtoryhmässä kehittämishanke sai kannatusta ja tällöin muodostui yhteinen näkemys kuntoutustyön käsikirjan toteuttamisesta. Sijaishuollon palvelupäällikkö nimettiin samalla mentorikseni.

Aluksi pohdimme yhdessä mentorini kanssa, millaisen ryhmän kanssa lähdemme kehittämishanketta toteuttamaan. Olimme yhtä mieltä siitä, että ryhmästä tulisi saada moniammatillinen. Laadukkaasti toteutettu sijaishuolto vaatii moniammatillista työtettä. Lähestyin sähköpostitse yhdessä mentorini kanssa valikoituja työntekijöitä, joiden ajattelimme olevan kehittämismyönteisiä niin organisaatio- kuin yksilötasolla. Sähköpostissa esittelin lyhyesti kehittämisisidean ja kysyin halukkuutta osallistua työskentelyyn. Suureksi ilokseni jokainen, jota lähestyin hankkeen tiimoilta, oli halukas osallistumaan siihen. Hanketyöryhmään valikoitui lopulta eri ammattiryhmien osaajia; sosiaalityöntekijä/psykoterapeutti, neljä sosionomia, kaksi yhteisöpedagogia, kaksi sairaanhoitajaa, toimintaterapeutti sekä kasvatustieteen kandidaatti.

Työryhmä kokoontui ensimmäisen kerran elokuussa 2021. Ryhmä oli yhtä mielinen siitä, että minun toivottiin toimivan niin ryhmän puheenjohtajana kuin sihteerinäkin. Ensimmäisellä tapaamiskerralla esittelin ryhmälle johtoryhmän hyväksymän suunnitelman organisaation kehittämishankkeesta. Tässä tapaamisessa esittelin myös otsikkotasolla suunnitelman siitä, mitä kehittämishankkeen tuotoksen eli lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan tulisi teemallisesti sisältää. Jokainen osallistuja sai tehtäväkseen pohtia seuraavaan tapaamiseen, mitkä esitetyistä teemoista kokee relevanteiksi. Lisäksi osallistujien tuli pohtia kokivatko he jotkin esitetyistä teemoista erityisen tärkeiksi tai oliko jokin teema, millä ei nähnyt merkitystä omassa työssään. Ensimmäisellä tapaamiskerralla sovimme myös tulevan työskentelyn aikatauluista ja viestintätavoista. Yhteinen aikatauluttaminen vaikutti alkuun melko haasteelliselta työn hektisyyden ja vuorotyön luomien haasteiden vuoksi, mutta lopulta saimme aikataulut sovitettua yhteen. Sovimme tapaavamme kerran kuukaudessa tulevan vuoden ajan.

Toisen tapaamisen aikana paneuduimme niiden ydinkysymysten äärellä, joita ryhmä tuotti ensimmäisellä tapaamisella jaetun informaation pohjalta. Hyödynsimme toisen

tapaamiskerran työskentelyssä World Cafe -työskentelyä. Työskentelyssä apuna käytettyjen kysymysten pohjalta pääsimme yhteisymmärrykseen siitä, mitkä kahdeksan pääteemaa kuntoutustyön käsikirjaan valittiin ja joiden pohjalta kokonaisuutta alettiin työstää. Kaikki ryhmän jäsenet nostivat yhdeksi tärkeäksi teemaksi normatiivisen ohjeistuksen, joka tuli käsikirjaan sisällyttää.

Tämän jälkeen jokaisella seuraavalla tapaamiskerralla käsiteltiin erikseen kutakin erillistä osa-aluetta. Tämän sisältöisiä tapaamiskertoja oli yhteensä kahdeksan eli kutakin käsikirjan pääteemaa kohden yksi tapaaminen. Jokainen asiantuntija toi työskentelyyn näkökulmia omasta työroolistaan käsin ja keskustelu oli jokaisella tapaamiskerralla vilkasta ja moninäkökulmaisuus rikasti työskentelyä.

Tavoitteena oli, että hanketyöryhmä kokoontuu säännöllisesti kuukausittain koko kehittämishankkeen ajan yhdessä pohtimaan sijaishuollon sisältöjä ja kehittämistarpeita. Tämän lisäksi tavoitteena oli, että ryhmän jäsenet työskentelevät yhdessä määriteltyjen sisältöjen parissa itsenäisesti ja tiedonkulku jäsenten välillä toimii aktiivisesti niin puhelimitse kuin Teams:n ja sähköpostienkin välityksellä. Hanketyöryhmän puheenjohtajana vastasin käsikirjan kokoamisesta lopulliseen muotoonsa.

Oman haasteensa ryhmän työskentelylle asetti kunkin ammattilaisen oman perustyön hektisyys sekä työskentelyn kuluessa muutaman työntekijän siirtyminen toisen työnantajan palvelukseen ja uusien jäsenien liittyminen ryhmään. Tämän ei kuitenkaan katsottu merkittävästi haittaavan työskentelyä. Sijaishuollon palvelupäällikkö vaihtui myös kesken hanketyöryhmän työskentelyn. Tämän jälkeen silloinen kehitysjohtaja, nykyinen koko organisaation johtaja jatkoi kehittämishankkeessa mentorinani.

Ollessamme puolivälissä kehittämistyöryhmän työskentelyä eli seitsemännen tapaamiskerran loppupuolella teimme väliarvion ryhmän työskentelystä keskustellen. Jokainen ryhmän jäsen oli tyytyväinen työskentelyn kulkuun. Väliarvioinnissa keskusteluun nousi kuitenkin jälleen jokaisen ryhmän jäsenen oman työn hektisyys ja sen vaikutukset työryhmän työskentelyyn. Kiire vaikutti jokaisen ryhmän jäsenen mukaan siihen, että työskentelylle oli vain rajatusti aikaa käytettävissä. Halukkuus intensiivisempään työskentelyyn kuului puheissa, mutta aikaa sille oli mahdotonta järjestää. Kiitosta tuli siitä, että ryhmän puheenjohtajana käytin runsaasti omaa vapaa-aikaani muun muassa tiedon etsintään, yhteydenpitoon ryhmän jäsenten kanssa sekä tapaamiskertojen sisältöjen juoksuttamisten suunnittelemiseen. Ilman tätä ajankäytön ratkaisua työskentely olisi ollut huomattavasti hitaampaa.

Samalla tapaamiskerralla sovimme, että puheenjohtajana koostan siihen asti tekemistämme sisällöistä kokonaisuuden, jonka välitin mentorini kautta Perhekuntoutuskeskus Lausteen johtoryhmälle arvioitavaksi. Johtoryhmä oli pääsääntöisesti sisältöön erittäin tyytyväinen ja käsikirjan työstämistä voitiin jatkaa samaan tapaan eteenpäin. Johtoryhmän jäsenillä oli muutamia pieniä muutostoiveita jo olemassa olevan sisällön suhteen. Lisäksi heidän toiveiden ja heiltä saatujen palautteiden pohjalta päätimme lisätä psykologiseen turvallisuuteen liittyvän kappaleen osaksi käsikirjaa. Psykologisen turvallisuuden kokonaisuuteen emme käyttäneet yhtään hanketyöryhmän tapaamista, vaan ryhmä valtuutti minut kirjoittamaan kokonaisuuden. Kirjoitettuani tämän kappaleen lähetin sen kaikille ryhmän jäsenille sähköpostitse kommentoitavaksi. Ryhmän jäsenten kommenttien perusteella kirjoitin tekstin lopulliseen muotoonsa ja se sisällytettiin osaksi käsikirjaa. Tämän jälkeen jatkoimme muiden osaluokkien työstämistä totuttuun tapaan.

Kaksi seuraavaa tapaamiskertaa käytimme muiden tarvittavien korjausten läpikäyntiin ja siihen, että korjausten jälkeen kokonaisuus oli yhtenevä. Kaikki sisällöt käytiin vielä yksittäin läpi ja tehtiin pieniä korjauksia ja lisäyksiä hanketyöryhmän jäsenten toiveiden mukaisesti. Koko hanketyöryhmän työskentelyn ajan tapasin oman mentorini kuukausittain säännöllisesti.

Kuntoutustyön käsikirjan valmistuttua luovutin käsikirjan kokonaisuudessaan Perhekuntoutuskeskus Lausteen johtoryhmälle. Johtoryhmä antoi lopullisen hyväksyntänsä käsikirjalle. Johtoryhmä kertoi toimittavansa lopullisen version organisaation viestintäpäällikölle, joka vastaa käsikirjan visuaalisesta ilmeestä. Johtoryhmä ei pystynyt tässä vaiheessa vielä antamaan lopullista aikataulua sille, milloin käsikirja on valmis levitykseen. Organisaatiossa oli parhaillaan käynnissä työntekijävaihdoksia, jotka vaikuttivat prosessiin.

Ryhmän puheenjohtajana kannoin koko hankkeen ajan vastuun siitä, että työskentely eteni ja jokainen työryhmän jäsen sai tarvittaessa sparrailuapua. Kehittämishankkeen tavoite voidaan katsoa toteutuneeksi, koska kaikki hanketyöryhmän kokoontumiset (14 tapaamista) toteutuivat. Näiden tapaamisten lisäksi sähköpostien ja Teamsin välityksellä tietoa jaettiin, kerättiin ja työtä kehitettiin aktiivisesti ja tiiviissä moniammatillisessa yhteistyössä. Hankkeen lopputuotos, kuntoutustyön käsikirja valmistui.

Taulukko 1 Kehittämistyön prosessi (mukailen Salonen 2013, 16–19).

Prosessin vaihe	Ajankohta	Toiminta
Aloitusvaihe	2/21 – 4/21	<ul style="list-style-type: none"> • Turun AMK:n ERCCI -hankkeessa mukana olo • Aiheen valinta
Suunnitteluvaihe	5/21	<ul style="list-style-type: none"> • Opinnäytetyön suunnitelman teko • Tilaajan ensimmäinen tapaaminen • Hanketyöryhmän jäsenten kontaktointi
Esivaihe	8/21	<ul style="list-style-type: none"> • Hanketyöryhmän ensimmäinen kokoontuminen • Hankkeen aikataulutusta ja viestintäsuunnitelman laatiminen
Työstövaihe	9/21-01/22	<ul style="list-style-type: none"> • Hanketyöryhmän kuukausittaiset tapaamiset • Tapaamisten välillä välitehtävien työstäminen
	02-08/22	<ul style="list-style-type: none"> • Väliarviointi hanketyöryhmän kesken • Käsikirjan ensimmäisen version palautus • Saadun palautteen pohjalta käsikirjan jatkotyöstäminen
	08/22-11/22	<ul style="list-style-type: none"> • Käsikirjan toisen version palautus • Käsikirjan jatkotyöstämisen jatkaminen
	01/23-05/23	<ul style="list-style-type: none"> • Hanketyöryhmän tuottaman materiaalin koonti • Käsikirjan viimeistely
Tarkistusvaihe	8/23	<ul style="list-style-type: none"> • Tilaajan kokoaman arviointiryhmän tapaaminen ja tuotoksen esittely
Viimeistelyvaihe	9-12/23	<ul style="list-style-type: none"> • Arviointiryhmän antaman palautteen pohjalta korjaukset ja lisäykset
Valmis tuotos	12/23	<ul style="list-style-type: none"> • Käsikirjan luovuttaminen työn tilaajalle

6 KEHITTÄMISMENETELMÄT

Tavoitteena oli käsikirjoittaa hyödyllinen ja ajanmukainen kuntoutustyön käsikirja Perhekuntoutuskeskus Lausteen sijaishuollon lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten hyödynnettäväksi. Kehittämishankkeeni tukena toimi koko hankkeen ajan niin Perhekuntoutuskeskus Lausteelta koottu moniammatillinen hanketyöryhmä, mentorini sekä organisaation johtoryhmä, joka toimi myös arviointiryhmänä hankkeessa.

Kehittämishankkeen aihealue oli hyvin laaja, koska se käsitti koko sijaishuollon lastensuojelussa tarvittavan osaamisen. Näin ollen aihealueita tuli koko työskentelyn ajan rajata systemaattisesti ja johdonmukaisesti. Kati Saastamoinen (2010) kirjoittaa siitä, mihin kaikkeen lapsen sijaishuollon aikana tulee kiinnittää huomiota. Lapsen oikeudet tulee toteutua ja sijaishuollon laadun ja sisällön tulee olla lain mukaista. Lapsen sijaishuollossa saama hoito ja kasvatus sisältävät lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Lisäksi sijaishuollon aikana on tärkeää työskennellä myös lapsen vanhempien ja muun lähiverkoston kanssa. Onnistumisen edellytyksenä ja lähtökohtana pidetään yhteistyötä lapsen ja perheen kanssa. Tämä kaikki on onnistuttu huomioimaan tässä kehittämishankkeessa mielestäni kiitettävästi.

6.1 Tiedolla johtaminen

Tämän kehittämishankkeen merkittävin kehittämismenetelmä oli tiedolla johtaminen. Kehittämishankkeen normatiivinen perusta oli Lapsen oikeuksien sopimuksessa. Tämän lisäksi tärkeää pohjaa opinnäytetyöraportilleni loivat sosiaalihuoltolaki, lastensuojelulaki, lastensuojelun käsikirja sekä lastensuojelun laatusuositus. Jokaisen sijaishuollon lastensuojelussa työtä tekevän ammattihenkilön tulee olla tietoinen normatiivisesta kentästä, johon lastensuojelu sijoittuu. Kuntoutustyön käsikirjaan ei luonnollisesti ollut tarkoituskaan kirjoittaa auki kaikkea normatiivista perustaa, vaan avata aiheita alustuksin ja helpottaa lukijaa löytämään tarvittava tieto mutkattomasti.

Lastensuojelun Keskusliitto on tehnyt pitkään kansainvälistä yhteistyötä sijaishuollon parissa. Hyödynsimmekin hanketyöryhmän työskentelyssä Lastensuojelun Keskusliiton tuottamia materiaaleja monipuolisesti. Lisäksi Käypähoito- ja Kasvun tuki -portaalit tarjoavat merkittävää ja ajankohtaista tietoa lastensuojelun sijaishuollosta ja näitä materiaaleja käytimme myös työmme tukena.

Hanketyöryhmän jäsenet hyödynsivät käsikirjaa kootessamme kaikkia omiin ammattirooleihin liittyviä ajankohtaisia artikkeleita ja tutkimuksia. Tämä mahdollisti monipuolisen tiedonkeruun ja ajanmukaisen käsikirjan toteuttamisen laadukkaasti.

6.2 Kirjallisuuskatsaus

Lähtiessäni tarkastelemaan lastensuojelun sijaishuollon tämän päivän tilaa, tuli ensimmäiseksi selvittää, mitä viime vuosien aikana tämän aihealueen osalta on tutkittu ja miten pystyn hyödyntämään olemassa olevaa tutkimustietoa omassa kehittämishankkeessani. Hahmottelin kirjallisuuskatsaustani ohjaavat kysymykset niiden eri osa-alueiden näkökulmasta, joiden pohjalta kehittämishankkeessa avattiin sijaishuollon olennaisin sisältö. Samat kysymykset ohjasivat hanketyöryhmän työskentelyä. Kysymyksiä heräsi runsaasti, joista osa esitetty kuvassa 2.

Mitkä tekijät vaarantavat lapsen kehityksen?

Miten suhdekeskeisyys näkyy laitospuolisessa sijaishuollossa?

Mitä on traumatietoinen työskentely lastensuojelun sijaishuollossa?

Yhteisöllisyys ja osallisuus sijaishuollon arjessa?

Perheterapeutisuus ja perhetyön merkitys lastensuojelussa?

Ratkaisu- ja voimavarakeskeinen työskentely sijaishuollon arjessa?

Moniammatillisen työskentelyn mahdollisuudet?

Mitä reflektiivinen työote tarkoittaa?

Kuva 2. Kirjallisuuskatsausta ohjaavat kysymykset

Tietokantoja valitessani keskityin kirjallisuuskatsausta ohjaaviin kysymyksiin. Tein melko kattavan tiedonhaun kotimaisiin lähteisiin. Rajasin haun ulkopuolelle kaikki ammattikorkeakoulujen opinnäytetyöt. Kehittämishankkeeni yhtenä ohjaavana taustateoksena toimi Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen ja Itlan yhteistyössä vuonna 2020 toimittama raportti Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Tässä raportissa kansainvälinen ja

kotimainen kirjallisuuskatsaus kattoi yli tuhat tutkimusta. Raportti sisältää runsaasti ajankohtaista tietoa ja pohdintaa juuri siitä, mitä lastensuojelun sijaishuolto tulisi olla. Näin ollen kyseiseen raporttiin perehtyminen tuki työskentelyäni oman tutkimushankkeen parissa. Kyseinen raportti oli tuttu myös hanketyöryhmän muille jäsenille ja sitä hyödynnettiin monipuolisesti käsikirjaa työstäessämme.

Kotimaisen tiedonhaun lisäksi tein suppeamman haun kansainvälisiin lähteisiin. Kansainvälisen katsauksen rajasin englanninkielisiin tietokantoihin. Pysin kansainvälisellä haulla löytämään artikkeleita, joissa käsitellään lastensuojelun sijaishuoltoa, erilaisia lähestymistapoja kuten esimerkiksi traumainformoitua työtettä sekä työn vaikuttavuutta.

Kehittämishanketta ohjaavassa kirjallisuuskatsauksessani käytin seuraavia hakutermejä: Käytimme samoja hakutermejä koko hanketyöryhmän työskentelyn ajan.

- Lastensuojeluun ja sijaishuoltoon liittyvät hakusanat
- Traumatyöskentelyyn liittyvät hakusanat
- Lastensuojelussa toteutettavaan hoitoon ja kuntoutukseen liittyvät hakusanat
- Menetelmällisyyttä ja interventioita koskevat hakusanat
- Dialogisuuteen ja osallisuuteen liittyvät hakusanat
- Osaamisen johtamiseen, kehittämiseen ja vahvistamiseen liittyvät hakusanat
- Ammattilaisten jaksamiseen, resilienssiin ja reflektiivisyyteen liittyvät hakusana

Keskityin kirjallisuuskatsauksessa pitkälti lastensuojelun perusasioihin ja niitä tukeviin ajanmukaisiin tutkimuksiin ja artikkeleihin. Puhuttaessa lapsuuden aikaisista haitallisista kokemuksista ja niiden merkityksestä, traumaista ja traumatietoisuudesta, ovat ACE-tutkimukset tänä päivänä isossa osassa keskustelua. Lapsen kehitykseen ja sitä vaarantaviin tekijöihin olikin näin ollen välttämätöntä liittää nämä ACE-tutkimukset. Traumainformoitu lähestymistapa on myös teema, josta puhutaan nykyään lastensuojelussa paljon. Traumainformoidusta työotteesta löytyy runsaasti englanninkielistä materiaalia ja siitä on luotu runsaasti toimivia koulutusmalleja. Tässä kohdin tiedonhakua jouduin jälleen rajaamaan artikkeleita ja valitsemaan niistä parhaiten omaa kehittämishankettani tukevat artikkelit.

Perhe tulee pitää mukana koko lapsen sijoituksen ajan ja jokaisella työntekijällä tulee olla riittävä osaaminen ja valmius työskennellä perheiden kanssa. Jokainen vanhempi on oman lapsensa paras asiantuntija ja näin ollen heidät tulee nähdä sijaishuollossa yhteistyökumppaneina. Backman ym. (2021) kirjoittavat englanninkielisessä

artikkelissaan siitä, miten vanhemmuuden laadulla on monimuotoinen merkitys lapsen ja nuoren kehitykselle. Vanhemmuus kulkeekin tärkeänä osana koko kuntoutustyön käsikirjaa.

Kehittämishankkeen edetessä rajattiin teemoja vielä lisää ja yhteistyössä hanketyöryhmän kanssa nostettiin tapaamisilla olennaiset teemat syvempään tarkasteluun. Lastensuojelun tulee ennen kaikkea koostua kohtaamisista, ihmissuhteista ja inhimillisyydestä. Meidän tulee yhdessä rakentaa sijaishuollon lastensuojeluun yhä tukevampaa mallia terapeuttisuuden ja suhdekeskeisyyden peruspilareista. Työntekijöiden tulee olla valmiita jatkuvaan itsensä ja oman ammattitaidon kehittämiseen. Sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja vastaa omalta osaltaan tähän tarpeeseen.

6.3 Hanketyöryhmän työskentely

Hanketyöryhmän työskentely oli avainroolissa koko kehittämishankkeen ajan. Kehittämistoiminnan johtajana kannoin kokonaisvaltaisen vastuun työryhmän toiminnan suunnittelusta, tavoitteiden asettamista sekä kokonaisvaltaisesta työskentelystä. Hanketyöryhmän jäsenet olivat erittäin motivoituneita työskentelemään hankkeen parissa, mikä itsessään helpotti myös hankkeen johtamista. Perustyön asettamat paineet ja arjen kiireet toki toivat omat haasteensa työskentelyn etenemiselle, mutta nämä haasteet selätettiin yhteistyöllä.

Tavoitteiden määrän rajaaminen aiheutti alkuun hanketyöryhmälle haasteita. Ryhmän jäsenten kesken oltiin kuitenkin alusta asti yhtä mieltä siitä, että käsikirjan tulee sisältää useita eri kokonaisuuksia ja näin ollen sen sisältö tulee olemaan laaja. Aihealueiden rajaaminen oli silti välttämätöntä ja työtteen oli pidettävä sisällään jatkuvaa työskentelyn arviointia. Kehittämisen tarve tunnistettiin yksimielisesti ja selkeästi ja tavoitteet muotoiltiin yhdessä hanketyöryhmän kanssa. Rajaamista koskevat keskustelut olivat hedelmällisiä ja niitä käytiin matkan varrella runsaasti. Jatkuva vuoropuhelu koettiin välttämättömäksi, jotta lopputulokseen voitiin olla yhdessä tyytyväisiä.

7 SIAISHUOLLON KUNTOUTUSTYÖN KÄSIKIRJA

Opinnäytetyöni tuloksena syntyi lastensuojelun sijaishuoltoa käsittelevä kuntoutustyön käsikirja. Käsikirjan tavoitteena on auttaa hahmottamaan kokonaisvaltaisesti sijaishuollon lastensuojelun arvokasta työtä. Käsikirjaan ei ole luonnollisesti ollut tarkoituskaan saada aukottomasti kaikkea sitä tietopohjaa, jota lastensuojelun ammattilainen tarvitsee. Tavoitteena oli koota yhteen olennaisimmat teemat ja niiden kautta herättää lukijan mielenkiinto ja kiinnostus lähteä syventämään omaa osaamistaan.

Opinnäytetyönä tuotetun kuntoutustyön käsikirjan tavoitteena oli käsikirjoittaa hyödyllinen ja ennen kaikkea ajanmukainen kokonaisuus sijaishuollon lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten hyödynnettäväksi. Teini-iässä sijoitettujen lasten tyypillisin sijoituspaikka on lastensuojelulaitos.

Kuntoutustyön käsikirja koostuu kahdeksasta (8) toisiinsa sidoksissa olevasta osa-alueesta, joissa käsitellään sijaishuollon lastensuojelun keskeisiä osaamisalueita. Nämä kahdeksan osa-alueita ovat lapsen kehitys ja sitä vaarantavat tekijät, terapeutin suhteen rakentaminen, kuntouttava yhteisöllinen arki, sijaishuollon perhetyö, moniammatillinen yhteistyö, lastensuojelun normatiivinen ohjaaminen, eettinen dokumentointi sekä reflektiivinen työote oma jaksaminen huomioiden.

Lastensuojelussa lapsen kanssa työskennellään hänen yksilöllisten, lapsen ja hänen lähiverkostonsa sekä vastuusosiaalityöntekijän kanssa sovittujen tavoitteiden suuntaisesti moniammatillista työskentelyä hyödyntäen. Yhteisöllisyys ja toiminnallisuus ovat työskentelyssä tärkeitä elementtejä. Perhekuntoutuskeskus Lausteen arvot ovat kunnioittaminen, avoimuus, yksilöllisyys, yhteisöllisyys, osallisuus ja osaaminen ja nämä arvot kulkevat osana läpi kuntoutustyön käsikirjan.

Olemmekin varmasti yhtä mieltä siitä, että lastensuojelutyössä tarvitaan runsaasti erilaisia menetelmiä ja kokonaisvaltaista osaamista. Lapset ja nuoret tarvitsevat turvallisen ympäristön, heidän tarpeisiinsa tulee vastata, henkilökunnan tulee olla paneutuvaa ja lasten asioita tulee tarkastella kokonaisvaltaisesti. (Heino, toim. 2020, 87.) Ammattilaisilta vaaditaan sensitiivisyyttä ja rohkeutta sekä halua kehittää ja vahvistaa jatkuvasti omaa osaamista. Keskityimme sijaishuollon lastensuojeluun, mutta kokonaisuuden sisältöjä voidaan vapaasti hyödyntää myös muiden lastensuojelu palveluiden parissa.

Sijaishuollon toiminnan tulee perustua lasten oikeuksien sopimukseen. Palveluja muotoillaan ja kehitetään yhdessä asiakkaiden kanssa.

Lastensuojelulaissa sijaishuoltoa koskevissa yleisissä säännöksissä todetaan, että henkilöstön koulutuksen, kokemuksen ja lukumäärän tulee olla riittävä lasten palvelujen tarpeeseen ja sijoitettujen lasten lukumäärään nähden. (Räty 2019, 545). Koulutuksen kautta ei ole pystytty vastaamaan sijaishuollon osaamistarpeisiin. Ajankohtaisen tiedon lisääminen, monipuolinen täydennyskoulutus sekä työpaikoilla kattavaan perehdyttämiseen panostaminen lisäävät osaltaan ammattilaisten osaamista ja kiinnostusta sijaishuoltoa kohtaan.

8 EETTISYYS JA LUOTETTAVUUS

Lastensuojelu on aina arvosidonnaista ja sen tehtävänä on ennen kaikkea olla lapsen puolella ja lasta varten. Eettisen maaperän tälle kehittämishankkeelle antoi Perhekuntoutuskeskus Lausteen arvot kunnioittaminen, avoimuus, yksilöllisyys, yhteisöllisyys, osallisuus ja osaaminen.

Pohdin kehittämishankkeen alussa hanketyöryhmän työskentelyä ja sen eettisyyttä. Päällimmäisiksi kysymyksiksi nousivat kenelle ja kenen hyödyksi tulen hanketyöryhmän jäseniltä kerättyä tietoa hyödyntämään? Päädyin keskittymään siihen, että kerätty informaatio voidaan hyödyntää kokonaisuudessaan kuntoutustyön käsikirjaan. Hanketyöryhmän yhteinen työskentely oli välttämätöntä laadukkaan lopputuloksen kannalta ja näin ollen myös eettisesti oikein.

Ihmisoikeudet kuuluvat jokaiselle iästä riippumatta. YK:n Lapsen oikeuksien sopimus (LOS) on monessa suhteessa merkittävä asiakirja. Sen hyväksyminen YK:n yleiskokouksessa 20.11.1989 oli vahva moraalinen viesti ja kannanotto sen puolesta, että lapsuus on itsessään tärkeä elämänvaihe eikä vain aikuisuuden odotustila. Suomi liittyi sopimukseen 1991. (ETENE-julkaisuja 41, 2013.) Lapsen oikeuksien sopimus on pidetty vahvasti mukana myös tämän koko kehittämishankkeen ajan.

Eettiset kysymykset ovat osa sijaishuollon lastensuojelun arkea. Jokaisen ammattilaisen tulee tarkastella oman osaamisen eettisyyttä sekä yhdessä tuottamiemme palveluiden eettisyyttä. Erilaiset näkökulmat ovat kehittämistyön kannalta välttämättömiä. Tämän kehittämishankkeen toimintaa on tukenut se, että hanketyöryhmän jäsenillä on monipuolista ja laaja-alaista moniammatillista osaamista. Moniammatillisuus luo kehittämiselle, tutkimukselle ja opetukselle hyviä mahdollisuuksia, mutta samalla haasteita (Muukkonen & Paasivirta 2012, 121–122). Kehittämistoiminnassa tulee olla tietyt rakenteet ja reunaehdot, joiden sisällä yksilöt toimivat itseohjautuvasti. Toiminnan läpinäkyvyys tuo uskottavuutta ja on eettisesti välttämätöntä. Kehittämistoiminnan onnistuminen vaatii saumatonta tiedonkulkua, sen jakamista ja vastaanottamista. Nämä edellä mainitut asiat toteutuivat kiitettävästi hanketyöryhmän työskentelyssä ja omalta osaltaan tukivat eettisen työskentelyn toteutumista koko prosessin ajan.

Kehittämishankkeen tavoitteena oli käsikirjoittaa sellainen kuntoutustyön käsikirja sijaishuollon lastensuojelusta, jota aiemmin ei ole ollut saatavilla. Lähtiessäni tarkastelemaan lastensuojelun sijaishuollon tämän päivän tilaa, tuli ensimmäiseksi

selvittää, miten aihealuetta on viimeisen vuosikymmenen aikana tutkittu. Laadukkaan käsikirjan tuottaminen vaati erilaisiin tutkimuksiin tutustumista ja tämänhetkisten sijaishuollon palveluiden kriittistä tarkastelua. Hanketyöryhmällä oli merkittävä rooli kuntoutustyön käsikirjan sisällön tuottamisessa.

Kati Saastamoinen (2010) on kirjoittanut siitä, mihin kaikkeen lapsen sijaishuollon aikana tulee kiinnittää huomiota. Lapsen oikeudet tulee toteutua ja sijaishuollon laadun ja sisällön tulee olla lain mukaista. Lapsen sijaishuollossa sama hoito ja kasvatusta sisältävät lapsen arjesta huolehtimisen ja perushoidon. Lisäksi sijaishuollon aikana on tärkeää työskennellä myös lapsen vanhempien ja muun lähiverkoston kanssa. Onnistumisen edellytyksenä ja lähtökohtana pidetään yhteistyötä lapsen ja perheen kanssa. Edellä mainitut asiat näkyvät vahvasti myös kuntoutustyön käsikirjassa.

Jatkuva arviointi on luonnollisesti kaikessa asiakastyössä välttämätöntä. Asiakaskeskeisyys ja osallisuus ovat tällä hetkellä kaikkien huulilla myös lastensuojelussa. Petrelius ja Eriksson (2018) ovat määrittäneet neljä tekijää, jotka ovat edellytyksenä nuorten ja perheiden osallisuuden toteutumiselle. Osallisuuden edellytyksinä ovat tieto, osallistumisen väylät, kannustaminen sekä perhelähtöisyys.

Kehittämishankkeen työskentelyn etenemistä arvioitiin hanketyöryhmän sisällä säännöllisesti, mikä oli välttämätöntä myös työskentelyn eettisyyden näkökulmasta. Hanketyöryhmä arvioi työn etenemistä ja eri aihealueiden sisältöjen tarkoituksenmukaisuutta, laatua ja monipuolisuutta aktiivisesti. Palautetta kerättiin niin suullisesti kuin kirjallisesti koko hankkeen ajan lapsilta sekä Perhekuntoutuskeskus Lausteen sijaishuollossa työskenteleviltä ammattilaisilta. Tavoitteena oli käsikirjoittaa kokonaisuus, joka konkreettisesti avaa lukijalleen sijaishuollon lastensuojelun arkea. Jatkuva palautteen kerääminen niin lapsilta kuin ammattilaisilta oli näin ollen välttämätöntä.

Usean tietolähteen hyödyntäminen nuoren asioissa lisää merkittävästi arvioinnin luotettavuutta ja tuen kohdentamista asianmukaisesti. (Puustjärvi & Borg 2016). Perhekuntoutuskeskus Lausteella kehitetään hoito- ja kuntoutustyötä jatkuvasti siitä näkökulmasta, miten sijoituksen aikana pystytään mahdollisimman kattavasti arvioimaan työskentelyn vaikuttavuutta ja kehittämään sitä asiakkaan näkökulmasta. Lausteella lapsia ja heidän vanhempiaan kannustetaan kuukausittain täyttämään asiakaskokemusmittaria. Näitä asiakkaiden täyttämiä asiakaskokemusmittareita ja niistä koottuja palautteita on huomioitu säännöllisesti myös kuntoutustyön käsikirjan sisältöjä tuottaessa.

Kaikki asiakkailta kerättävä palaute ja palautteeseen liittyvät arviointimenetelmät ovat olennainen osa työtä sijaishuollon lastensuojelussa. Lapsilta ja heidän perheiltään kerättävän palautteen lisäksi lasten asioista vastaavien sosiaalityöntekijöiden palaute on tärkeää työn arvioinnin ja kehittämisen näkökulmasta.

9 POHDINTA

Lastensuojelulla on tarkoitus turvata lapsen oikeus turvalliseen kasvuympäristöön, tasapainoiseen ja monipuoliseen kehitykseen sekä erityiseen suojeluun (STM). Opinnäytetyöni aihe on hyvin ajankohtainen. Meidän ammattilaisten tulee tarkastella työtämme entistä kriittisemmin ja kehittää sen sisältöjä niin avo- kuin sijaishuollossa. Moniammatillisuus luo kehittämislle, tutkimukselle ja opetukselle hyviä mahdollisuuksia, mutta samalla haasteita (Muukkonen ym. 2012, 121–122). Tämän kehittämishankkeen alussa työryhmä sopi yhdessä työskentelyn rakenteesta ja työn etenemisestä. Kehittämistoiminnassa tulee olla tietyt rakenteet ja reunaehdot, joiden sisällä yksilöt sitten toimivat itseohjautuvasti. Toiminnan läpinäkyvyys tuo uskottavuutta. Kehittämistoiminnan onnistuminen vaatii saumatonta tiedonkulkua, sen jakamista ja vastaanottamista. Erilaiset näkökulmat olivat tämänkin kehittämistyön kannalta välttämättömiä. Oman kokemukseni mukaan kehittämistoimintaa tuki se, että hanketyöryhmässä oli mahdollisimman monipuolista ja moniammatillista osaamista.

Yhtenä haasteena moniammatillisessa yhteistyössä on usein tiedonkulkuun liittyvät ongelmat. Nämä haasteet tunnistettiin myös tämän kehittämistyön aikana. Aikaa yhteiselle tekemiselle tuntui olevan jatkuvasti liian vähän. Kehittämishankkeen johtajana minun tuli huomioida tämä ajan puute ja toimia sensitiivisesti kaikissa tilanteissa. Tiedonkulku vaati kuitenkin sensitiivisyyden rinnalla systemaattista seuranta ja johtamista. Työryhmän viimeisessä tapaamisessa päästiinkin kuitenkin yhteisesti toteamaan, että tiedonkulussa onnistuttiin riittävällä tasolla. Huomiona asian osalta nousi se, että työryhmä oli riittävän pieni. Jos ryhmän koko olisi ollut tätä isompi, olisi tiedonkulku takunnut varmasti enemmän.

Asiakkaiden kokemukset ja näkemykset koettiin erityisen merkittävänä myös kuntoutustyön käsikirjan kirjoittamisen näkökulmasta. Olen samaa mieltä kuin Muukkonen ja Paasivirta (2012) siitä, että käytännön kehittämisen kannalta merkittävää on kehittämisen asiakasorientoituneisuus. Pidän tärkeänä, että asiakkaat otettiin aktiivisesti mukaan myös tähän kehittämishankkeeseen. Hanketyöryhmän jäsenet sitoutuivat käymään koko prosessin ajan monipuolisesti keskusteluja asiakkaiden kanssa omassa työarjessaan kerätäkseen tarvittavaa materiaalia käsikirjaan. Asiakasnäkökulma oli tällä tavoin kehittämistyössä oleellisessa roolissa.

Kehittämistyö on jatkuvaa oppimista ja asiantuntijuuden jakamista. Valmiita vastauksia tai ratkaisuja ei ole olemassa kaikkiin sijaishuollon arjen asioihin, vaan niitä jouduttiin etsimään yhdessä työryhmän jäsenten kanssa koko kehittämistyöskentelyn ajan. Näkemykseni mukaan onnistuimme kiitettävästi kokoamaan kuntoutustyön käsikirjaan tiiviissä muodossa kaiken olennaisen laadukkaiden sijaishuollon palveluiden tarjoamiseksi. Erityisen ilahduttavana pidän sitä, että tämän kehittämishankkeen myötä yhteistyö myös Lausteen eri toimijoiden kanssa tiivistyi ja vuoropuhelu oli aiempaa aktiivisempaa myös varsinaisen kehittämistyön ulkopuolella.

LÄHTEET

- Aaltio, E. & Isokuortti, N. 2019. Systemisen lastensuojelun toimintamallin ydinelementit. Kuvaus asiakastason ydinelementeistä, tavoitteista ja toimintamekanismeista. Terveiden ja hyvinvoinnin laitoksen työpaperi 33/2019. Helsinki. Viitattu 14.2.2025.
[https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systeemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y](https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138967/Ty%c3%b6paperi%2033%20Systeemisen%20lastensuojelun%20toimintamallin%20ydinelementit%20Aaltio%20ja%20Isokuortti%20VALMIS.pdf?sequence=4&isAllowed=y)
- Aaltio, E.; Jaakola, A.-M.; Pösö, T. & Isokuortti, N. 2023. Ensimmäinen vaihe lastensuojelun tilannearviointiin kehitetyn ARVOA©-menetelmän validoinnissa – laadullinen arvio menetelmän sisällöstä ja soveltuvuudesta. Itsenäisyyden juhluuden lastensäätiö Kasvun tuki. 3(2). Viitattu 13.4.2024.
<https://journal.fi/kasvuntuki/article/view/131429>
- Backman, H.; Laajasalo T.; Jokela, M. & Aronen, E. 2021. Parental Warmth and Hostility and the Development of Psychopathic Behaviors: A Longitudinal Study of Young Offenders. Viitattu 11.2.2024. <https://link.springer.com/article/10.1007/s10826-021-01921-7>
- Bunting, L.; Montgomery, L.; Mooney, S.; MacDonald, M.; Coulter, S.; Hayes, D. & Davidson, G. 2019. Trauma Informed Child Welfare Systems—A Rapid Evidence Review. International Journal of Environmental Research and Public Health, 16(13), 2365. Viitattu 28.11.2023. <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/31277339/>
- Dufva, M.; Halonen, M.; Kari, M.; & Koivisto, T.; & Koivisto, R. & Myllyoja, J. 2017. Kohti jaettua ymmärrystä työn tulevaisuudesta. Valtioneuvoston selvitys ja tutkimustoiminnan julkaisusarja 33/2017. Helsinki. Valtioneuvoston kanslia. Viitattu 20.1.2024.
https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/160253/Kohti_jaettua_ymm%c3%a4rryst%c3%a4_ty%c3%b6n_tulevaisuudesta.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- ETENE-julkaisuja 41. 2013. Lapsuuden ja nuoruuden etiikka sosiaali- ja terveysalalla. Helsinki: Valtakunnallinen sosiaali- ja terveysalan eettinen neuvottelukunta ETENE. Sosiaali- ja terveysministeriö. Viitattu 4.6.2024.
<https://etene.fi/documents/1429646/1555962/ETENE-julkaisuja+41+Lapsuuden+ja+nuoruuden+etiikka+sosiaali-+ja+terveysalalla.pdf/3e711c32-e950-4892-bf1b-ee8b9be55769>
- Heino, T. (toim.) 2020. Mikä auttaa? Tutkimusperustaiset ja käytännössä toimivat työmenetelmät teininä sijoitettujen lasten hoidossa. Raportti 12/2020. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 12.11.2023.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/140861/RAP2020_012_Mik%C3%A4%20auttaa_22022021.pdf?seq
- Heinonen, H. 2018. Sijaishuollossa huolehdittava perustehtävän toteutumisesta. Lastensuojelun Keskusliitto. Viitattu 12.4.2024. <https://www.lskl.fi/blog/sijaishuollossa-huolehdittava-perustehtavan-toteutumisesta/>
- Isola, A.-M.; Kaartinen, H.; Leemann, L.; Lääperi, R.; Schneider, T.; Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2017. Mitä osallisuus on? Osallisuuden viitekehystä rakentamassa. Työpaperi 33/2017. Helsinki: Terveiden ja Hyvinvoinnin laitos. Viitattu 20.10.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/135356/URN_ISBN_978-952-302-917-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Korhonen, P. & Eriksson, P. 2021. Lastensuojelun sijaishuollon epäkohdat. Katsaus 2000-luvulla tehtyihin tutkimuksiin. Terveiden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 34/2021. Helsinki. Viitattu 25.10.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/143381/URN_ISBN_978-952-343-769-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Kostiainen, T. 2009. Osaamisen kehittämisen neljä tilaa - Osaamiskeskuksen interventio sosiaalityöhön. Tampereen yliopisto. Viitattu 13.2.2024.

<https://trepo.tuni.fi/bitstream/handle/10024/66527/978-951-44-7813-0.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta 1983/361. Viitattu 20.9.2023.

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1983/361/ajantasa/2025-06-27/fin>

Lapsen oikeuksien sopimus: tiivistelmä. Viitattu 14.4.2024.

<https://www.unicef.fi/tyomme/lapsen-oikeudet/lapsen-oikeuksien-sopimus/lapsen-oikeuksien-sopimus-tiivistettyina/>

Lastensuojelu lapsen etuna (ETU) –tutkimushankkeen loppuraportti. 2022. Tampereen yliopisto ja Socca. Helsinki.

Lastensuojelulaki 417/2007. Viitattu 22.10.2023.

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2007/417/ajantasa/2025-06-27/fin>

Lastensuojelun Keskusliitto. 2018. Turvallisesti sijaishuollossa – opas väkivaltatyön keinoista. Viitattu 12.9.2024. <https://www.lskl.fi/tiedotteet/turvallisesti-sijaishuollossa-uusi-opas-vakivaltatyon-keinoista-lastensuojelulaitoksessa/>

Lastensuojelun Keskusliitto. 2023. Turvallisuus syntyy sijaishuollossa aikuisten toimista. Viitattu 20.9.2024. <https://www.lskl.fi/tiedotteet/turvallisuus-syntyysijaishuollossa-aikuisten-toimista/>

Lastensuojelun laatusuositus. 2019. Sosiaali- ja terveysministeriön julkaisuja 2019:8. Helsinki. Viitattu 3.2.2024.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Lastensuojelun vaativa sijaishuolto. 2023. Eduskunnan kirjasto. Lakihankkeiden tietopaketti. Viitattu 21.1.2024.

https://www.eduskunta.fi/FI/naineduskuntatoimii/kirjasto/aineistot/kotimainen_oikeus/LA/TI/Sivut/lastensuojelun-vaativa-sijaishuolto.aspx

Lastensuojelun vaativan sijaishuollon työryhmän loppuraportti 2020. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2020:28. Valtioneuvosto. Viitattu 15.11.2023.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/162414/STM_2020_28_rap.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lavila P.; Kangas, M.; Lamppula T. & Petrelius P. 2019. Systemisen muutoksen johtaminen lastensuojelussa – Opas esimiehille ja johtajille. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Helsinki. Viitattu 18.9.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/138850/URN_ISBN_978-952-343-417-2.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Leemann, L.; Isola, A-M.; Kukkonen, M.; Puromäki, H.; Valtari, S. & Keto-Tokoi, A. 2018. Työelämän ulkopuolella olevien osallisuus ja hyvinvointi. Kyselytutkimuksen tuloksia. Työpäpaperi 17–2018. Helsinki: Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Viitattu 27.11.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/136551/URN_ISBN_978-952-343-119-5.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Lehtola, J.; Lumio, M.; Lindfors, R. & Rantala, L. 2022. Lastensuojelun ja lapsiperhesosiaalityön tilannekuva Varsinais-Suomessa 2022. Tulevaisuuden sosiaali- ja terveyskeskusohjelma. Lapsiperhesosiaalityön ja lastensuojelun kehittäminen. Varsinais-Suomen hyvinvointialue. Viitattu 3.4.2025. <https://www.varha.fi/sites/default/files/2022-11/Lastensuojelun-ja-lapsiperhesosiaalityon-tilannekuva-Varsinais-Suomessa-2022.pdf>

Linner-Matikka, J. & Hipp, T. (toim.) 2023. Traumainformoitu työote. PS-Kustannus. Jyväskylä.

Manninen, M. 2013. Koulukotiin sijoitettujen nuorten psykiatrinen oirekuva ja ennuste. Viitattu 12.10.2023. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/110461/URN_ISBN_978-952-245-968-8.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Muukkonen, T. & Paasivirta, A. (toim.) 2012. Lupa kehittää. Innostavaa ja yhteisöllistä oppimista lastensuojelussa. Soccan ja Heikki Waris -instituutin julkaisusarja nro 27. Helsinki. Viitattu 2.8.2023. https://socca.fi/wp-content/uploads/2025/03/Lupa_kehittaa_-_innostavaa_ja_yhteisollista_oppimista_lastensuojelussa_2012.pdf

Niiranen, J. 2018. Toimijuuden muodot koulukotinuorten elämäntarinoissa. Pro gradu -tutkielma. Helsinki: Helsingin yliopisto. Viitattu 26.2.2025. <https://helda.helsinki.fi/items/e0eb7b01-eeee-4aa2-ac9e-a13aaf4421cf>

Payne, M. 2020. How to Use Social Work Theory in Practice – An Essential Guide. Bristol: Policy Press.

Pekkarinen, E. & Hästbacka, N. 2018. Nuorisotutkimusverkosto. Viitattu 30.3.2024. <https://okm.fi/documents/1410845/12479361/33+Elina+Pekkarinen+Nuorisotutkimusverkosto.pdf>

Perhekuntoutuskeskus Lauste. 2023. Hyvän kohtelun suunnitelma. Organisaation oma asiakirja.

Perhekuntoutuskeskus Lauste. www.lauste.fi

Petreljus, P. & Eriksson, P. (toim.) 2018. Uudistuva lastensuojelu – kohti asiakkaiden ja ammattilaisten yhteistoimintaa. Työpäpaperi 32/2018. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos: Helsinki. Viitattu 4.4.2025. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/137112/URN_ISBN_978-952-343-208-6.pdf

Puustjärvi, A. & Borg, A-M. 2016. Käypä hoito. Artikkelin tunnus: nix00942. Duodecim. www.kaypahoito.fi Borg, A-M. 2020. Lastenneuvolakäsikirja. Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. www.thl.fi

Räty, T. 2019. Lastensuojelulaki käytäntö ja soveltaminen. Helsinki: Edita.

Saastamoinen, K. 2010. Lapsen asema sijaishuollossa - Käsikirja arjen toimintaan. Helsinki: Edita.

Salonen, K. 2013. Näkökulmia tutkimukselliseen ja toiminnalliseen opinnäytetyöhön – Opas opiskelijoille, opettajille ja TKI-henkilöstölle. Turun ammattikorkeakoulun puheenvuoroja 72. Turku: Turun ammattikorkeakoulu. Viitattu 20.8.2023.

<https://www.theseus.fi/bitstream/handle/10024/821112/isbn9789522163738.pdf?sequence=2&isAllowed=y>

Sosiaali- ja terveysministeriö & Suomen Kuntaliitto. 2019. Lastensuojelun laatusuositus STM julkaisuja 2019:8. Viitattu 14.5.2025.

https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/161862/STM_2019_8_J_Lastensuojelun_laatusuositus.pdf?sequence=4&isAllowed=y

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. Viitattu 11.11.2023.

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/2014/1301/ajantasa/2025-06-27/fin>

Substance Abuse and Mental Health Services Administration (SAMHSA). 2014. SAMHSA's Concept of Trauma and Guidance for a Trauma-Informed Approach. HHS Publication No. (SMA) 14–4884. Rockville, MD: SAMHSA. Viitattu 14.4.2024.

https://www.health.ny.gov/health_care/medicaid/program/medicaid_health_homes/docs/samhsa_trauma_concept_paper.pdf

Sudenlehti, J. & Uusitalo, I. 2018. Tulevaisuuden lastensuojelu. Print Best OU. Viljandi. Suomen Psykologinen Instituuttiyhdistys ry.

Suomen perustuslaki 1999/731. Viitattu 11.11.2023.

<https://www.finlex.fi/eli?uri=http://data.finlex.fi/eli/sd/1999/731/ajantasa/2018-10-05/fin>

Tanskanen, I. 2019. Lastensuojelulain henki on muuttunut kasvatuksesta palvelemiseen ja asiakkuuteen. Jyväskylän yliopisto. Viitattu 13.4.2024.

https://jyx.jyu.fi/jyx/Record/jyx_123456789_63465

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2023. Tilastoraportti 24/2023. Lastensuojelu 2022: Yhä useammasta lapsesta tehdään lastensuojeluilmoitus. Viitattu 12.12.2023.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/146573/Lastensuojelu_2022.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Lastensuojelun käsikirja. THL. Viitattu 12.11.2023. <https://thl.fi/julkaisut/kasikirjat/lastensuojelun-kasikirja>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2024. Tilastoraportti 19/2024. Viitattu 17.8.2024.

https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/148992/Lastensuojelu_2023.pdf

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025. Systeminen toimintamalli lastensuojelussa. Viitattu 15.5.2025. <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>

<https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/kehittyvat-kaytannot/systeminen-toimintamalli-lastensuojelussa>

Terveyden ja hyvinvoinnin laitos. 2025. Tilastoraportti 23/2025. Viitattu 7.6.2025.
<https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/151397/Lastensuojelu%202024.pdf?sequence=1>

Timonen-Kallio, E. & Hämäläinen, J. 14.02.2021. Turun Sanomat. Puheenvuoro. Lastensuojelun sijaishuoltoon tarvitaan laitospedagogian erikoistumiskoulutus. Viitattu 12.11.2023.
<https://www.ts.fi/puheenvuorot/5222611/Lastensuojelun+sijaishuoltoon+tarvitaan+laitospedagogian+erikoistumiskoulutus>

Timonen-Kallio, E.; Yliruka, L. & Närhi P. 2017. Lastensuojelun terapeuttisen laitospedagogian mallinnus. Terveyden ja hyvinvoinninlaitoksen työpaperi 23/2017. Viitattu 15.11.2023.
https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/132319/Tyo%cc%88paperi_2017_23_nettiluokka%20%282%29.pdf?sequence=1

YLE Uutiset 19.10.2019. Mirosta, 21, tuli lastenkodissa narkomaani – joka kymmenes lastenkoti on rikkonut lakia – katso millaisia pulmia laitoksista on löytynyt. Viitattu 13.11.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11009351>

YLE Uutiset 27.9.2021. Valvira: Lasten oikeudet vaarassa lastensuojelulaitoksissa, syynä puutteelliset kirjaukset rajoitustoimenpiteistä. Viitattu 13.11.2022.
<https://yle.fi/uutiset/3-12117675>

YLE Uutiset 28.5.2021. 14-vuotias poika hyökkäsi veitsi ojossa ohjaaja kohti lastensuojelulaitoksessa – useat työntekijät pelkäävät henkensä puolesta. Viitattu 12.11.2022. <https://yle.fi/uutiset/3-11949274>

Liite 1 Sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan sisällysluettelo

1. JOHDANTO	4
2. LAPSEN KEHITYS JA SITÄ VAARANTAVAT TEKIJÄT	6
2.1 Lapsuus ja nuoruusikä	6
2.2 Kiintymyssuhde	7
2.3 Kehitystä vaarantavat tekijät ja traumatietoinen työskentely	8
2.4 Neuropsykiatriset häiriöt	13
2.5 Lasten mielenterveyden häiriöt ja käytöshäiriöt	14
2.6 Lasten päihdehäiriöt	15
2.7 Seksuaaliväkivalta ja hyväksikäyttö	16
3. TERAPEUTTISEN SUHTEEN RAKENTAMINEN	17
3.1 Terapeuttinen suhtautuminen asiakkaaseen	18
3.2 Myötätuntoinen kohtaaminen ja kannustava vuorovaikutus.....	21
3.3 Tunne- ja turvataidot	23
4. KUNTOUTTAVA YHTEISÖLLINEN ARKI.....	24
4.1 Lapsilähtöisyys – lapsikeskeisyys	26
4.2 Yhteisöllisyys – ryhmädynamiikka	28
4.3 Osallisuus	29
4.4 Työn jatkuva arviointi.....	30
5. SIJAISHUOLLON PERHETYÖ	32
5.1 Yhteistyön merkitys	33
5.2 Systemisyys	34
5.3 Vanhemmuustyöskentely ja perhetyön menetelmiä	35
6. MONIAMMATILLINEN YHTEISTYÖ	36
6.1 Työtavat ja asiantuntijuuden jakaminen	37

7. LASTENSUOJELUN NORMATIIVINEN OHJAAMINEN	38
7.1 YK:n lapsen oikeuksien sopimus	40
7.2 Sosiaalihuoltolaki	40
7.3 Lastensuojelulaki	41
7.4 Tietopaketti lastensuojelun vaativasta sijaishuollosta	42
8. EETTINEN DOKUMENTOINTI	43
8.1 Asiakaskeskeisyys	44
8.2 Osallistava kirjaaminen	44
9. Reflektiivinen työote ja työntekijän oma jaksaminen	45
9.1 Työssä jaksaminen	46
9.2 Itsevalidointi	48
9.3 Tunteet lastensuojelutyössä ja omien tunteiden tunnistaminen	49
9.4 Myötätuntouupumus.....	51
9.5 Resilienssi	52
9.6 Psykologinen turvallisuus	53
10. LOPUKSI	54
11. LUKUSUOSITUKSIA	55

Liite 2 Lastensuojelun osaamisen vahvistaminen – Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirja

LASTENSUOJELUN OSAAMISEN VAHVISTAMINEN – LASTENSUOJELUN SIIAISHUOLLON KUNTOUTUSTYÖN KÄSIKIRJA

Opinnäytetyöni tavoite:

Kehittämishankkeen tavoitteena oli käsikirjoittaa hyödyllinen ja ajanmukainen kokonaisuus Lausteen sijaishuollon lastensuojelun parissa työskentelevien ammattilaisten hyödynnettäväksi ja osaksi uusien työntekijöiden perehdytysprosessia.

Meidän ammattilaisten tehtävä on tehdä näkyväksi merkityksellinen työ lastensuojelussa.

Kristiina Helenius
Sosionomi

Opiskelija Sosionomi YAMK,
Erityissosiaalihojaus
Turun ammattikorkeakoulu
Master School
kristiina.helenius@turku.fi

Perhekuntoutuskeskus Lauste on voittoa tavoittelematon, valtakunnallisesti toimiva lastensuojelun ja perhekuntoutuksen asiantuntija. Lausteen palveluihin kuuluvat monipuoliset kotiin vietävät ja laitospuoliset lastensuojelun avopalvelut, sijaishuolto-, jälkihuolto- ja perusopetuspalvelut sekä erilainen hanketoiminta.

Lausteen arvoja ovat ystävällisyys, uteliaisuus uudelle ja luotettavuus.

Osaamisen kehittäminen

Osaamisen kehittäminen on välttämätöntä monialaisen ja eettisesti kestävä palvelun varmistamiseksi. STM:n vuonna 2019 päivitetty Lastensuojelun laatusuositus korostaa moniammatillisen tiimityön ja työyhteisöjen valmiuden vahvistamista, jotta lapsilähtöinen ja luottamuksellinen työote toteutuu. Tämä edellyttää koulutuksen, reflektiivisen harjoittelun ja johtamisen rakenteiden kehittämistä.

Lastensuojelun sijaishuollon kuntoutustyön käsikirjan sisältö:

Kuntoutustyön käsikirja koostuu kahdeksasta (8) toisiinsa sidoksissa olevasta osa-alueesta, joissa käsitellään sijaishuollon lastensuojelun keskeisiä osaamisalueita.

Nämä kahdeksan osa-aluetta ovat:

1. Lapsen kehitys ja sitä vaarantavat tekijät
2. Terapeuttisen suhteen rakentaminen
3. Kuntouttava yhteisöllinen arki
4. sijaishuollon perhetyö
5. Moniammatillinen yhteistyö
6. Lastensuojelun normatiivinen ohjaaminen
7. Eettinen dokumentointi
8. Reflektiivinen työote oma jaksaminen huomioiden.